

EESTI KONJUNKTUURIINSTITUUT
ESTONIAN INSTITUTE
OF ECONOMIC RESEARCH

Rävala 6, Tallinn 19080, Estonia tel. +372 646 6439, fax +372 667 8399, E-mail eki@ki.ee

Eesti piimaturg 2004. aastal

Tallinn
Aprill 2005

Töö on teostatud Eesti Põllumajandusministeeriumi tellimusel

Koostaja: Liina Ernits
tel. 646 6438

EKI direktor Marje Josing
 19080 Tallinn Rävälä 6
 Tel. +372 646 6439
 Fax +372 667 8399
 E-mail: eki@ki.ee
 http://www.ki.ee

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

Sisukord

Sissejuhatus	5
Piima tootmine	7
Piimatööstus	9
Hinnad	10
Väliskaubandus	17
Siseturg ja tarbimine.....	23
Maailmaturg	29
Euroopa Liit	31
Kokkuvõte	34
Lisad Tabelid 20-24 EL riikide ja Eesti võrdlusandmetega.....	35

Sissejuhatus

Töö eesmärgiks on anda ülevaade Eesti piimasektori arengust 2004. aastal ja arengutrendidest lähitulevikus seostatult Euroopa Liidu ja maailmaturu arengutega.

Töös analüüsitakse:

- piimatootmise, lehmade arvu ja produktiivsuse muutusi;
- piima tootmiskvootide täitumuse taset;
- piimatööstuste tootmismahude ja ekspordiks müügi arengut;
- hindade muutusi erinevates müügiahela osades (tootja- hulgi-, ekspordi-, jae-, EL ja maailmaturuhinnad);
- piimatoodete väliskaubandust riigiti ja tooteliigiti;
- piimatoodete müügiolukorda EL-s ja maailmaturul.

Töös on kasutatud ESA põllumajanduse, tööstuse ja väliskaubanduse statistika andmeid, PRIA piima tootmiskvootide täitmise aruandeid ja EKI vaatluste ja tarbijaküsitluste andmeid. Euroopa Liidu ja maailmaturu ülevaadete koostamisel on kasutatud: Euroopa Komisjoni raporteid ja memosid, Saksamaa ZMP, Hollandi LOT ja EL erinevate riikide hinnaraporteid.

Töö maht on 39 lehekülge.

Eesti piimaturg 2004. aastal

Euroopa Liiduga liitumisaasta 2004 oli Eesti piimandussektorile muutuste rohke, mis tõi uuendusi nii tootjatele kui töötlejatele. Uuendused jätkuvad Euroopa Liidu ühtse põllumajanduspoliitika raames ka lähiaastatel. Eesti piimatootja- ja töötleja on üha enam seotud Euroopa Liidu turuga ning selle kaudu ka maailma piimaturu konjunktuuri muutustega.

Piima tootmine

2004. aastal suurenes piima tootmine Eestis, peale kaheaastast tootmise madalseisu, ESA esialgsetel andmetel 4,6% ning ulatus 639,6 tuhande tonnini (2002.a ja 2003.a 612 tuh t, tabel 1 ja 2). Sealjuures oli toodangu kasv kiireim I kvartalis (+9,1% eelmise aasta suhtes), II ja III kvartalis oli kasv aeglasem eelmise aasta samade perioodide suhtes (II kv +2,7%, III kv +3,3%) ning IV kvartalis kiirenes taas 4,2%-ni 2003. aasta IV kvartali suhtes. Piimatootmine on suurenenud põhiliselt lehmade produktiivsuse tõusu tulemusel. Lehmade arv oli I ja II kvartalis suurem 2003. aasta samade perioodidega võrreldes, kuid III kvartalis 0,7% ja IV kvartalis 1,4% väiksem. Keskmise piimatoodang lehma kohta ulatus vaadeldud perioodil 5484 kilogrammini, mis on 308 kg võrra suurem kui 2003. aastal. Väljalüps lehma kohta on aasta jooksul pidevalt suurenenud, kusjuures I kvartalis lisandus 77 kg, II kvartalis 54 kg, III kvartalis 93 kg ja IV kvartalis 84 kg piima lehma kohta. Nii kiiret produktiivsuse kasvu pole varasematel aastatel olnud.

Tabel 1

Piima tootmise ja kasutamise bilanss* (tuh. tonnides naturaalkaalus)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Jäägid perioodi alguseks	42	55	90	90	71	180
Piima toodang**	626	630	684	612	612	640
Import***	77	44	43	114	264	120
Ressursse kokku	745	729	817	816	946	940
RESSURSSIDE KASUTAMINE						
Eksport***	248	172	229	249	262	284
Loomade ja lindude söödaks	55	58	55	54	57	58
Tarbimine toiduna	387	409	443	442	447	450
Jäägid perioodi lõpuks	55	90	90	71	180	148

* 2004.a Eesti Konjunktuuriinstituudi, 1999-2003.a Põllumajandusministeeriumi andmed.

** ESA andmed.

*** Impordi osas arvestatud importi sisetarbimise vajaduste rahuldamiseks ja ekspordi osas normaaleksporti, ümber arvestatud piimale.

2004. aasta lõpus oli Eestis 114,9 tuhat lehma, mis on 1900 lehma võrra vähem kui aasta tagasi (tabel 2). Siinjuures tuleb lisada, et lehmade arv 2004. aasta I kvartalis isegi suurenes 3600 looma võrra (31.03.2004 – 120,4 tuh tk). II kvartali lõpuks langes lehmade arv 118,2 tuhandele

(-2200 looma), III kvartali jooksul vähenes lehmade arv 2600 ja IV kvartalis veel 700 looma võrra. Piimalehmade suur arvukus I kvartali lõpus on seotud piimalehmatoetuste taotlustega sellel perioodil. II kvartali keskel makstakse toetused välja, millele järgnevalt võib karja sobimatud lehmad realiseerida ja mistõttu ka lehmade arv sellel perioodil väheneb kõige enam.

Tabel 2

Piima tootmise näitajad aastatel 1999 - 2004

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Muutus, +'- %
Piimatoodang (tuh.t)*	626,1	629,6	684,0	611,6	611,5	639,6	4,6
Piimatoodang keskmiselt ühe lehma kohta (kg)	4171	4660	5152	5138	5176	5484	6,0
Lehmade arv per. lõpus (tuh.tk.)	138,4	130,7	129,3	115,6	116,8	114,9	-1,4
Piima kokkuost (naturaalkaal, tuh.t)	404,4	408,7	427,6	495,3	485,1	536,1	10,5
Kokkuostu osakaal toodangust, %	64,6	64,9	62,5	81,0	79,3	83,8	4,5%-p

* Kõrgeim piimatoodang Eestis oli 1985-89. aastatel, mil piima toodeti 1276,6 tuhat tonni keskmiselt aastas, s.o 814 kg ühe elaniku kohta ja 4134 kg ühe lehma kohta keskmiselt aastas.

Allikas: ESA

Eestile määratud piima tootmiskvoot Euroopa Liiduga liitumisel on käesolevaks 1.05.2004 – 31.03.2005 ja järgnevaks 1.05.2005 - 31.03.2006 kvoodiperioodiks 624,5 tuhat tonni piima aastas rasvasisaldusega 4,31%. Alates 2006. aastast tõuseb kvoot 646,4 tuhandele tonnile. Eestis jagati lõppevaks kvoodiaastaks välja 569 681 tonni suurune piima tootmiskvoot 554 453 tonni suuruse tarnekvoodiga ja 15 228 tonni suuruse otseturustuskvoodiga kokku 2105 loomapidajale.

Tabel 3

Piima tootmiskvootide täitmine 2004. aasta II - IV kvartalis
(periood 1.04.2004 – 31.12.2004)

	Kokku	Tarnekvoot	Otseturustuskvoot
Kvoodiperiood:			
1.04.2004 – 31.03.2005			
- EL kehtestatud kvoot, tonn	624 485	537 118	87 367
- Eestis jagatud kvoot, tonn	569 681	554 453	15 228
- täidetud 9 kuuga, tonn	404 587	395 636	8 950
- % EL kvoodist	64,8%	73,6%	10,2%
- % Eestis jagatud kvoodist	71,0%	71,4%	58,8%
Tootmismahd 1.04.2004 – 31.12.2004	493 680*	414 957*	78 723*
- % kogumahust	100%	84,1%	15,9%
Kvoodi täitmine 2003. aasta 9 kuuga (1.04. – 31.12. 2003), tonni	386 824	377 539	9 285

* ESA andmed. 2004.a on tarnekvoodina märgitud piimatööstuste kokkuost ning otseturustusena kogutootmise ja kokkuostu vahe.

Allikas: PRIA

PRIA (Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Amet) andmetel täideti piima tootmiskvoodist üheksa kuuga 71% Eestis välja jagatud kvoodist (64,8% EL kvoodist, tabel 3), kusjuures tarnekvoot täideti 71,4% (EL 73,6%) ulatuses ja otseturustuskvoot 58,8% (EL 10,2%) ulatuses. Nende andmete alusel pole Eestis praegu ohtu EL poolt määratud piima tootmiskvoodi ületamiseks.

Piimatööstus

Piimatööstuse ettevõtted varusid 2004. aastal kokku 536,1 tuhat tonni toorpiima, mis moodustas 83,8% piimatoodangust (tabel 2). Piima kaubalisus suurenes aastaga 4,5%-punkti võrra (2003.a – 79,3%) ja kokkuostukogus suurenes 10,5% (+51 tuh t). Toorpiima kvaliteet paranes. Kokkuostetud piimast 95,9% kuulus eliit- või kõrgemasse sorti (2003.a – 92,9%) ning 3,4% I sorti. Varutud piima keskmine rasvasus oli 4,1%. III kvartalis piima kvaliteet veidi halvenes, IV-s paranes. I kvartalis oli kokkuostetud piimast 97% eliit- ja kõrgema sordi piim ja 2,4% I sordi piim, II kvartalis vastavalt 96,5% ja 2,8%, III kvartalis 94,2% ja 5% ning IV kvartalis 96,2% ja 3,1%.

Kodumaisele toorainele hankisid piimatööstused lisa Lätist, kust toodi 2004. aastal kokku 4149 tonni piima, millest 1055 tonni oli alla 1%-lise rasvasusega ja 3092 tonni 1-6%-lise rasvasusega piim.

ESA kiirstatistika andmetel suurenes 2004. aastal piimatööstuses peale juustu kõigi teiste toodete tootmine (tabel 4). Või ja lõssipulbri tootmismahu kiiret kasvu on soodustanud ekspordi suurenemine ja ekspordihindade tõus. Või ja lõssipulbri eksport on suurenenud aastaga kolmandiku võrra ja lõssipulbri ekspordihind tõusnud 12% ja võil 23% võrreldes 2003. aastaga. 2003. aastal olid juustu ekspordivõimalused head, mille tulemusel suurenes sel ajal oluliselt ka toodangumaht. 2004. aastal tõusis juustu ekspordihind küll 10%, kuid ekspordimaht vähenes 37%. Juustu tootmismahult langes 2004. aastal tagasi 2002. aasta tasemele ning oli 11,6% väiksem 2003. aasta tootmismahust. Koduturul on aga kodumaine juust kaotanud üle kolmandiku turust odavamale Leedu juustule ja raske on kaotatud turuosa kõrgema hinna juures tagasi võita.

Piimatööstuste kogutoodangu müük jooksevhindades ulatus 2004. aastal 3812,1 miljoni kroonini, mis on 39,4% enam 2003. aasta käibest. Müügikasv on saavutatud nii toodangu füüsilise mahu suurenemise ja kui tööstuse väljamüügihindade tõusu tulemusel. Ekspordiks müük ulatus samal perioodil 1358,9 miljoni kroonini ja kasvas 60,9% eelmise aasta suhtes. Ekspordiks müügi osakaal piimatööstuste toodangu kogumüügist suurenes 2004. aastal ESA andmetel 35,6%-ni 2003. aasta 30,9% tasemelt.

Euroopa Liiduga liitumisjärgselt kadusid Eesti toodetele Venemaa poolsed topeltollid ning eksport võib edaspidi suureneda Venemaale väljaveo arvel. Eesti piimatööstustes 2004. aasta augustis ja oktoobri lõpus Venemaa veterinaarameti poolt läbiviidud kahe kontrollimise tulemusel on ekspordiluba Venemaale 10 piimatööstuse ettevõttel. Venemaale ekspordiks tunnustatud ettevõtted 2005. aasta 2. märtsi seisuga on: AS Saaremaa LPT, Valio Eesti AS Laeva Meierei, AS Kalev Paide Tootmine, Tallinna Piimatööstuse AS, TÜ E-Piima Põltsamaa ja Järva-Jaani Meierei, AS Tallinna Külmoone, AS Võru Juust, AS Põlva Piim ning Põltsamaa Meierei OÜ Juustutööstus.

Piimatööstuse toodang Eestis (tuhat tonni)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004 kiirstat.
Või rasvasusega kuni 85%					9,4	11,6
Või rasvasusega üle 85%					0,09	...
Taimeõliga segarasvatooted	3,5	0,8	0,9	0,9	1,0	...
Naturaaljuust	10,2	9,9	11,9	12,4	14,6	12,9
Sulatatud juust	0,7	0,9	...
Kodujuust	2,1	2,2	...
Kohupiim ja kohupiimatooted	9,4	10,5	...
Pudingid	0,3	0,4	...
Jogurt maitsestatud	0,5	0,6	...
Jogurt maitsestatud	11,8	13,0	...
Pett maitsestatud	2,7	2,6	...
Hapupiim, keefir maitsestatud	12,3	13,1	...
Maitsestatud hapupiimatooted	1,9	1,5	...
Hapukoor	15,2	16,4	...
Rõõsk koor rasvasisaldusega kuni 29%	3,1	3,3	...
Rõõsk koor rasvasisaldusega üle 29%	3,5	3,8	...
Pastöriseeritud piim	55,3	56,6	60,9	65,6	72,8	73,0
sh rasvasisaldusega kuni 1%	0,6	0,6	...
rasvasisaldusega 1-3%	60,3	68,1	...
rasvasisaldusega üle 3%	4,7	4,1	...
Lõssi- ja vadakupulber, TPA	10,1	11,1	7,1	14,0	12,2	14,3
sh lõssipulber	8,0	10,3	12,9
Täispiima- ja koorepulber	1,4	4,1	13,2	9,3	6,0	8,2
Jäätis	12,2	6,1	6,1	6,9	6,9	8,9

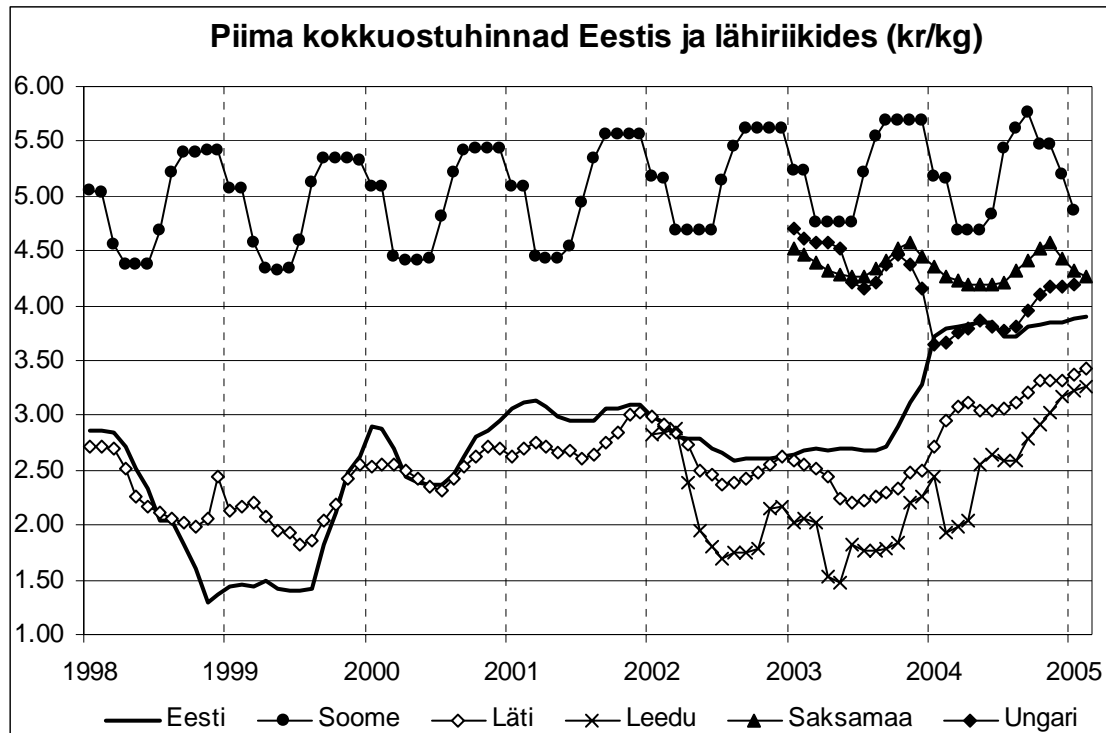
Allikas: ESA

Hinnad

Piimatööstuste poolt varutava toorpiima baasiline **kokkuostuhind** püsis kogu 2004. aasta jooksul peaaegu muutumatuna 3.80...3.85 kr/kg piirides, langedes ainult kahel suvekuul - juulis-augustis 3.71 kr-le/kg (joonis 1). 2004. aasta keskmine kokkuostuhind (3.80 kr/kg) oli aga 36,2% kõrgem 2003. aasta keskmisest tasemest (2.79 kr/kg). Piima kokkuostuhinna järsem tõus toimus 2003. aasta neljandas kvartalis, millega saavutati taas 2001. aasta märtsi kõrge hinnatase (3.16 kr/kg). Viimaste aastate kokkuostuhindade madalaim tase - 1.40 kr/kg oli 1999. aasta juulis. 2005. aasta I kvartalis jätkus 1,6%-line hinnatõus 2004. aasta IV kvartali suhtes (I kv - 3.90

kr/kg, IV kv – 3.80 kr/kg) ja 3,5%-line hinnatõus 2004. aasta I kvartali (3.77 kr/kg) suhtes. Toorpiima nõudlus Eestis ületab küll praegu tugevalt tootjate poolset pakkumist, kuid madalamad hinnatasemed lõunanaabritel ja keskmise hinnataseme ülemine piir EL endistes liikmesriikides ei anna Eesti kokkuostuhinnale erilist tõusuruumi.

Joonis 1

Piima kokkuostuhindadest Euroopa Liidu suuremates piimatööstustes, aga ka Eesti lähiriikide hindade tasemetest annab ülevaate tabel 5. EL suurtööstuste keskmine piima kokkuostuhind oli 2005.a jaanuaris madalam kui aasta tagasi (jaan'05 – 4.53 kr/kg, jaan'04 - 4.60 kr/kg. Septembris-oktoobris küll hinnad mõnevõrra tõusid, kuid hakkasid novembrist alates taas langema. Piima kokkuostuhind Eestis on jõudnud EL suurtööstuste tasemetele juba üsna lähedale ning Eestist madalamad piima kokkuostuhinnad on ainult Leedus ja Lätis, kuid ka need on tõusutrendil.

Toorpiima kokkuostuhinna tõusu ja stabiliseerumisega kõrgel tasemel ning ekspordivõimaluste paranemisega peale EL-ga liitumist on aasta jooksul tõusnud ka piimatoodete tööstusest väljamüügi- ja jaehinnad (tabel 6). 2004. aasta keskmised tööstustest **väljamüügihind** olid 1,3...29,4% kõrgemad (olenevalt tootest) 2003. aasta keskmistest hindadest ning hinnatõus jätkus 2005. aasta I kvartalis (joonis 2). Aasta jooksul tõusis enim või tööstustest väljamüügihind (29,4%, 40.09 kr/kg), mis jätkas kallinemist ka 2005. aasta I kvartalis (41.34 kr/kg). Edam-tüüpi juustu väljamüügihind tõusis aastaga kõige aeglasemalt (1,3%, 43.36 kr/kg), kuid hinnatõus kiirenes 2005. aasta I kvartalis (47.78 kr/kg, +9,1% IV kv'05 suhtes). Juustu hind langes eelmise aasta suvel suhteliselt madalale ning hinnatõus algas uuesti alles IV kvartalis. Nüüdseks on juustu hind saavutamas 2002. aasta I kvartali kõrgtaset (48.63 kr/kg).

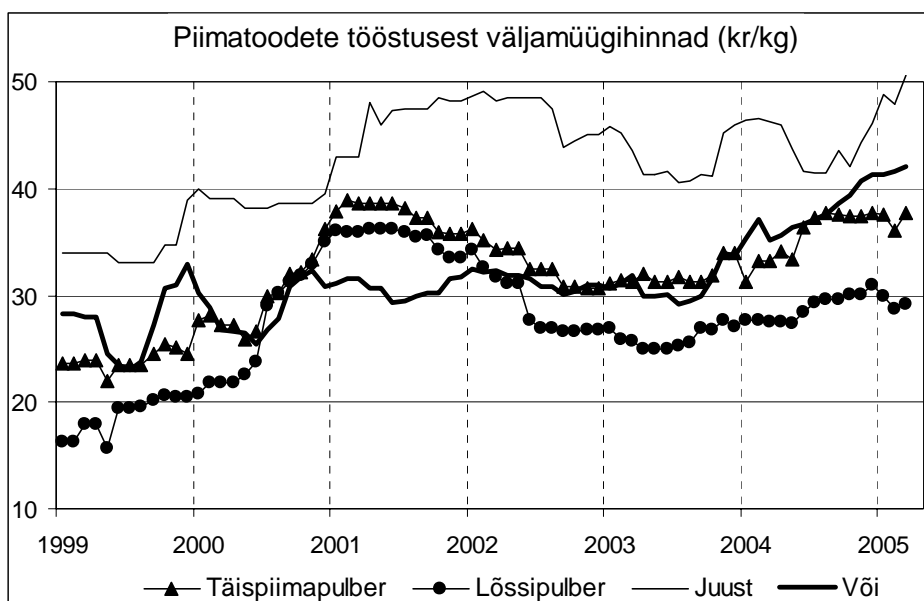
**Piima keskmised kokkuostuhinnad Euroopa Liidu mõningates suurtööstustes,
Eesti lähiriikides, USA-s ja Uus-Meremaal (kr/kg)**

	2004 veebr	2004 nov	2004 dets	2005 jaan	2005 veebr
Suurtööstused					
Nordmilch Saksamaa	4.17	4.79	4.48	4.33	4.17
Arla Foods Taani	4.58	4.39	4.39	4.39	4.58
Danone Prantsusmaa	4.80	5.13	5.04	4.79	4.80
Lactalis Prantsusmaa	4.94	4.97	4.94	4.93	4.94
Friesland Coberco Hollandi	4.34	4.80	4.22	4.22	4.34
Arla Foods Rootsi	4.53	4.43	4.44	4.40	4.62
Suurtööstuste keskmine EL-s	4.60	4.80	4.65	4.46	4.53
Riigid					
USA	3.71	4.48	4.68	4.19	3.71
Uus-Meremaa	2.68	2.74	2.71	2.85	2.73
Saksamaa, rasv 3,7%, valk 3,4%	4.27	4.55	4.43	4.33	4.26
Soome, rasv 4,3%, valk 3,3%	5.16	5.47	5.19	4.86	...
Läti, rasv 4,3%, valk 3,3%	2.96	3.32	3.31	3.38	3.42
Leedu, rasv 4,2%, valk 3,3%	1.93	3.02	3.17	3.22	3.27
Eesti, rasv 3,8%, valk 3,2%	3.79	3.84	3.85	3.89	3.91

Allikad: LTO, ZMP, EKI

Piimapulber kallines aastaga 15,6% (2004.a – 36.88 kr/kg), kusjuures kiire hinnatõus püsis esimese üheksa kuu jooksul. IV kvartalis pöördus hind nõrgale langusele ja 2005.aastal on olnud kõikuv (I kv'05 - 36.92 kr/kg). Lössipulbri hind püsis eelmisel aastal piimapulbriga võrreldes stabiilsem, kallinedes aastaga 12,2% (29.26 kr/kg), kuid muutus 2005. aasta I kvartalis samuti kõikuvaks (I kv'05 – 29.38 kr/kg).

Joonis 2

2,5%-lise piima keskmine väljamüügihind oli 2004. aastal 15,9% kõrgem kui aasta tagasi (2004.a – 5.39 kr/l, 2003.a – 4.65 kr/l), kusjuures kiirem hinnatõus toimus peale järsemat toorpiima kallinemist 2003. aasta IV ja 2004. aasta I kvartalis. 2004. aasta IV kvartalis tõusis joogipiima hind 4,3% ja 2005.a I kvartalis 1,8% (5.62 kr/l). 3,5%-lise piima tööstusest väljamüügihind tõusis aastaga vähe (2%, 5.90 kr/l), kuid kiirem hinnatõus oli IV kvartalis (6,7%) ja hinnatõus jätkus ka 2005. aasta I kvartalis (+1,4%, 6.3 kr/l).

Tabel 6

Tööstusest väljamüügi-, ekspordi ja jaehindade muutus Eestis 2002-2004. aastail
(aasta ja kvartali keskmine, kr/kg, piimal kr/l)

	Tööstusest väljamüügihind/ekspordihind				Jaehinnad Eesti kauplustes			
	2002	2003	2004	I kv 2005	2002	2003	2004	I kv 2005
Piimapulber	32.90/ 32.94	31.90/ 28.60	36.88/ 39.52	36.92	x	x	x	x
Lõssipulber	29.11/ 24.87	26.08/ 25.12	29.26/ 28.14	29.38	x	x	x	x
Juust Edam	47.15/ 37.26	42.80/ 37.63	43.36/ 41.90	47.78	74.70	73.15	77.20	82.29
Või	31.35/ 29.47	30.98/ 31.52	40.09/ 38.38	41.34	43.18	44.54	56.51	64.58
Piim 2,5%	5.25	4.65	5.39	5.62	7.39	6.73	7.90	8.16
Piim 3,5%	5.99	5.79	5.90	6.30	8.77*	8.71*	8.92*	8.95*

* Tetrapakendis piima jaehinnad Tallinna supermarketite keskmisena.

Allikas: EKI, ESA

Ekspordihinnad on aastaga tänu soodsale turuolukorrale Euroopa Liidus ja ka maailmas kiiresti tõusnud (tabel 6). 2004. aastal oli Eesti piimapulbri ekspordihind 38%, lõssipulbril 12%, juustul 11% ja võil 22% kõrgem 2003. aasta keskmisest hinnast (tabel 6). 2005. aastal ekspordihinnad enam eeldatavasti ei tõuse, kuivõrd Eesti tööstuste piimatoodete väljamüügihindade tase on jõudnud Euroopa Liidu riikide tasemele (joonised 3-6) ja mida näitavad ka 2005. aasta I kvartalis alanud maailmaturu toodete tööstusest väljamüügihindade kõikumised.

Maailmaturuhindade osas püsisid pulbrite ja või hinnad Euroopa Liidus kolm aastat stabiilsed, kuid alates 2005. aastast on nende toodete hulgihindad hakanud langema (tabel 7 ja joonised 3-6). Maailma mastaabis toimusid üsna järsud muutused 2004. aasta II kvartalis, mida põhjustas piimatoodete pakkumise vähenemine maailmaturul seoses eelneva perioodi põua-kahjustustega Okeaanias. II kvartali järske hinnatõuse peegeldavad USA keskmised piimatoodete tootjahinnad: või hind tõusis aastaga 73%, piimapulbril 23% ja juustul 17%, kuid lõssipulbri osas toimus nõrk langustrend. 2004. aasta piimapulbri keskmised hinnad olid USA-s 11%, võil 46% ja juustul 3% kõrgemad 2003. aasta keskmistest hindadest, kuid lõssipulbri 2001. aasta keskel alanud hinnalangus kestis peaaegu 2004. aasta lõpuni ning aastakeskmine hind oli 2004. aastal 5,4% madalam kui 2003. aastal. Juustu aastakeskmise hinna kõrgem tase USA-s 2004.

aastal 2003. aasta suhtes oli saavutatud juustu kiire hinnatõusuga aasta esimesel neljal kuul (+34%, 69,30 kr/kg – apr'04), millele järgnes pidev hinnalangus. 2004. aasta lõpuks langes hind kõrgtasemelt aprillis 20% (dets'04 – 55.80 kr/kg).

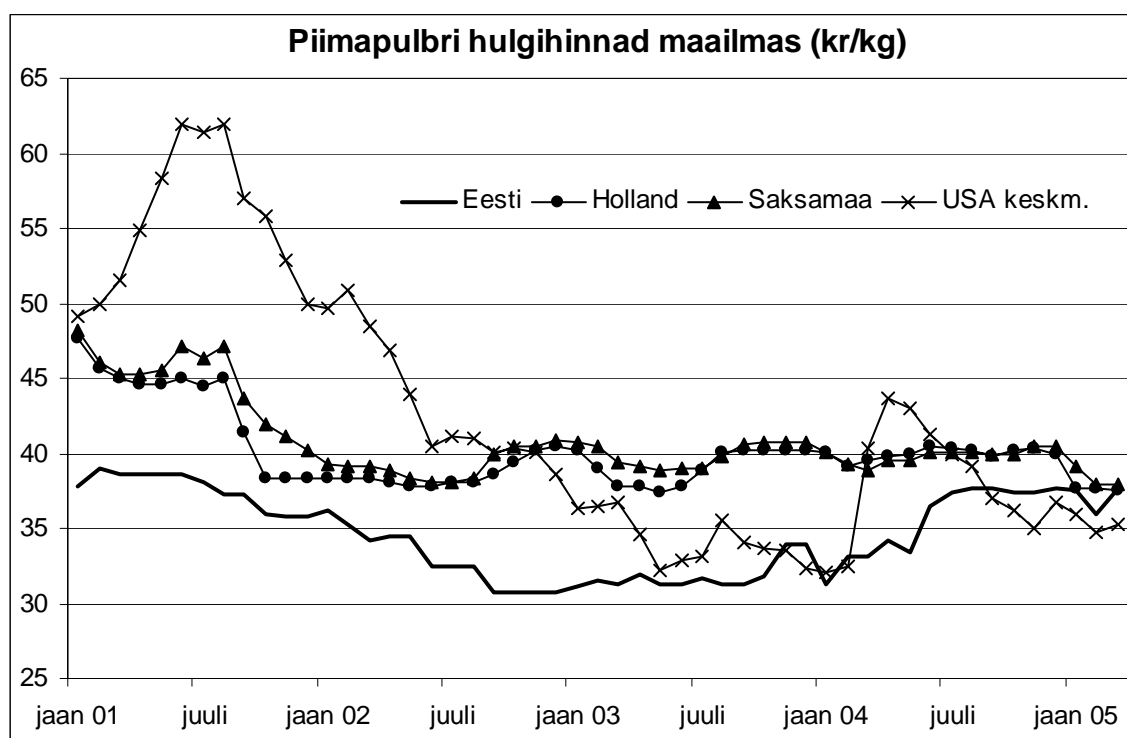
Tabel 7

Piimatoodete hulghinnad Hollandis, Saksamaal ja USA-s 2001 –2004. aastal
(aasta ja kvartali keskmine, kr/kg)

	2001	2002	2003	2004	I kv 2005
PIIMAPULBER					
Holland	43.20	38.63	39.16	39.98	37.66
Saksamaa	44.83	39.23	39.91	39.85	38.33
USA keskmine	55.37	43.46	34.29	38.11	35.29
LÕSSIPULBER					
Holland	35.51	30.26	30.89	30.93	29.52
Saksamaa	35.32	30.32	31.07	31.34	29.52
USA keskmine	41.28	33.22	24.71	23.37	24.29
VÕI					
Holland	49.49	47.23	47.77	47.00	45.01
Saksamaa	51.54	47.14	48.04	46.78	44.64
USA keskmine	55.11	41.17	35.05	51.17	41.79
JUUST					
Saksamaa, Gouda	...	50.21	45.95	44.34	44.91
Inglise Cheddar	59.05	46.76	46.57	49.60	48.25
USA, Cheddar	...	42.67	56.59	58.33	54.04

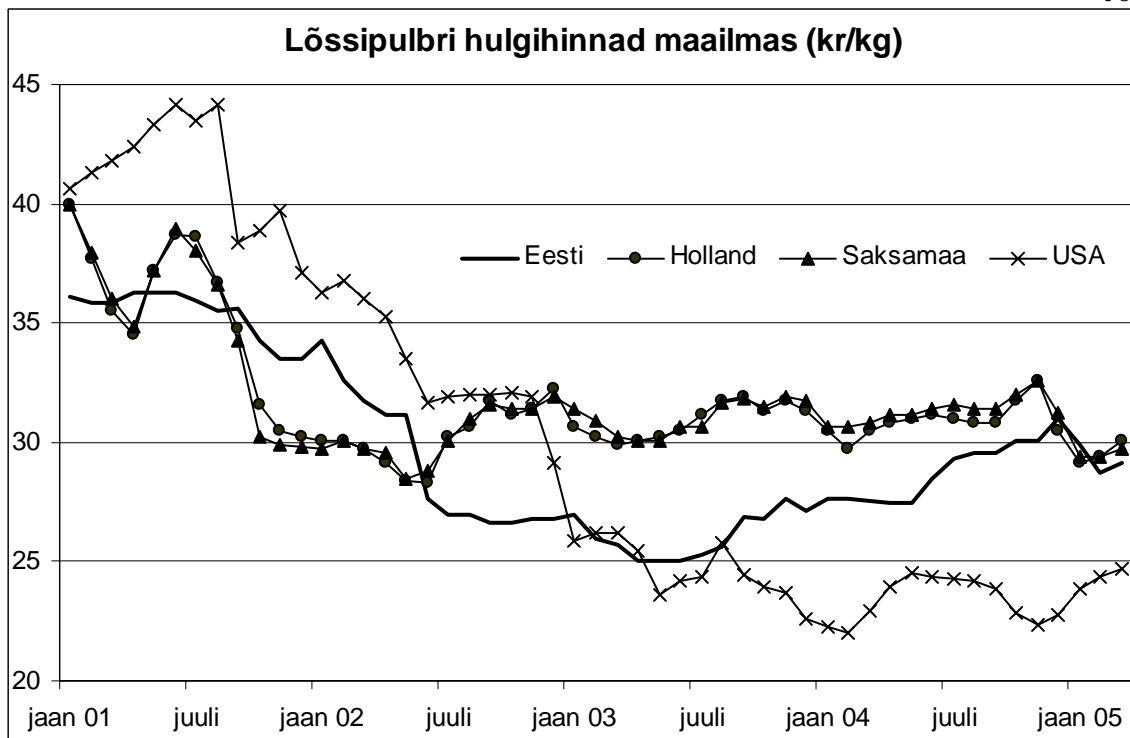
Allikas: ZMP

Joonis 3

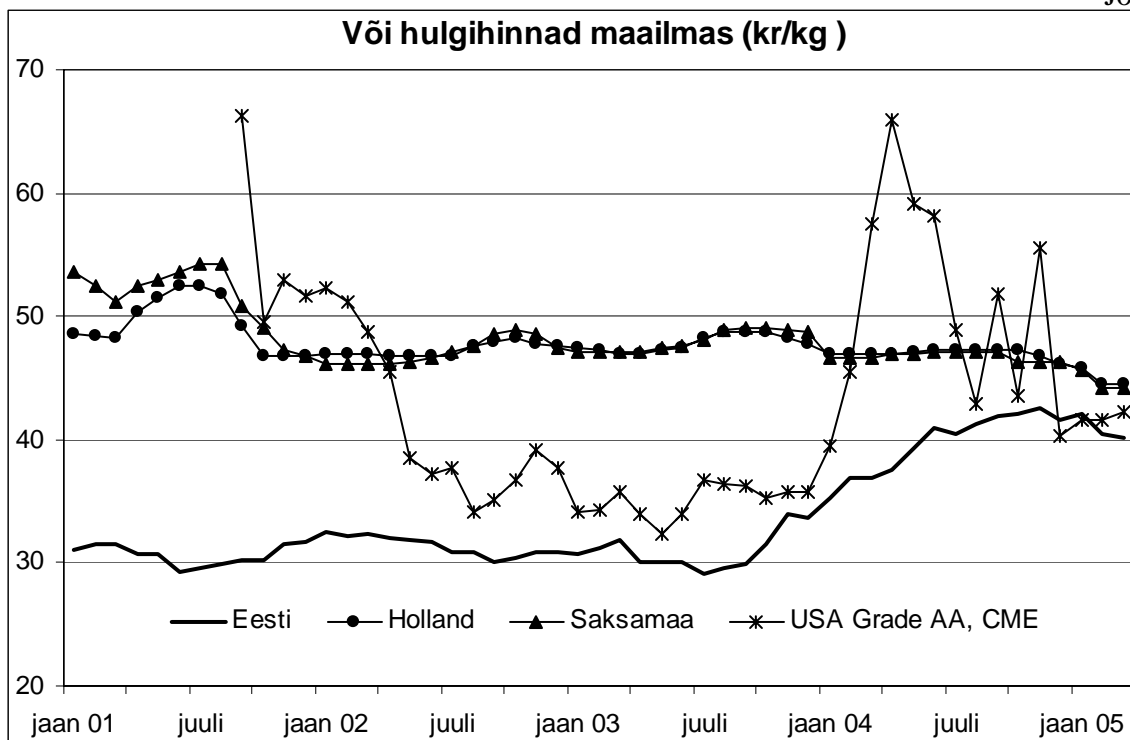

2004. aasta II poolest muutus maailmaturg ebastabiilsemaks ning piimatoodete hinnad USA-s hakkasid langema. Euroopa Liidus hakkasid piimatoodete tootjahinnad langema 2004. aasta lõpus. 2005. aasta I kvartalis oli Hollandis piimapulbri hind 2004. aasta keskmisest hinnast madalam 6%, Saksamaal 4% ja USA-s 7%. Lössipulbri hind langes Hollandis ja Saksamaal samas tempos, kuid USA-s pöördus langus novembris tõususuunale ja I kvartalis 2005 oli selle

Joonis 4

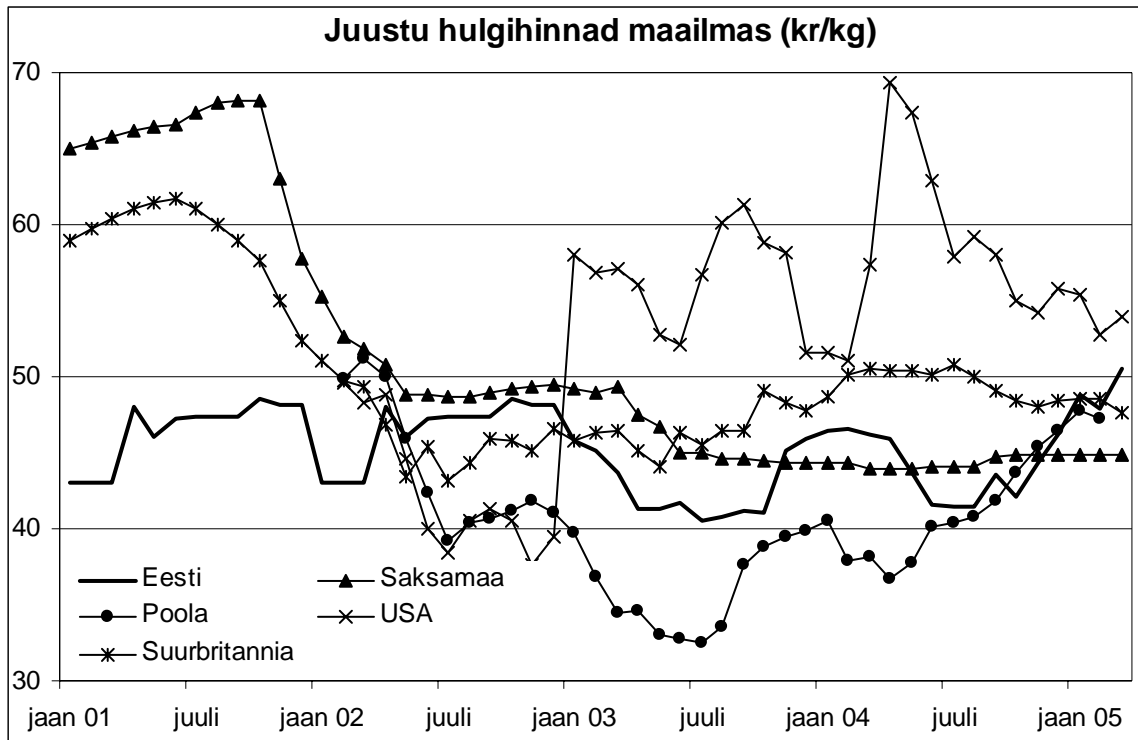
Joonis 5

hind 3,4% kõrgem 2004. aasta keskmisest hinnast. Võile hinnalangus USA-s oli kiirem, kus I kvartaliks oli hind eelmise aasta keskmise suhtes langenud 19% (I kv'05 – 41.79 kr/kg). Hollandis langes samal perioodil või hind 4,2% ja Saksamaal 4,6%.

Euroopa Liidu juustuturg on viimase poole aasta jooksul püsinud stabiilsemana. USA-s langes aga juustu hind 2005. aasta I kvartalis 2004. aasta keskmise suhtes 7,4%.

Joonis 6

Toorpiima kallinemine ja kokkuostuhinna püsimine kõrgel tasemel on kaasa toonud ka tuntava piimatoodete **jaehindade** tõusu (tabel 6). Teatud osa hinnatõusus on piimatööstuste parematel ekspordivõimalustel pärast Eesti liitumist EL-ga, millega seoses hinnasurve siseturul vähenes. EL-ga liitumismõju avaldub eriti või ja juustu jaehindades. 2004. aastat iseloomustab piimatoodete jaehindade pidev tõus. 2004. aasta keskmised piimatoodete jaehinnad tõusid kauplustes 3,4...26,9% vahemikus 2003. aasta keskmise suhtes. Enim kallines või (26,9%). 2005. aasta I kvartalis muutusid jaehinnad ebastabiilsemaks ning veebruaris osade linnapiimatoodete hind veidi langes. Üldine tendents I kvartalis oli aga siiski kallinemine. 2005. aasta I kvartali keskmised jaehinnad olid 2004. aasta keskmiste suhtes 3,3...14,3% kõrgemad olenevalt konkreetsest tootest. Sealjuures kiiremini on jällegi kallinenud või, mille jaehind ulatus keskmiselt 64.58 kr/kg-ni. Juustu jaehind on tõusnud I kvartalis kiiremini (+6,6% eelmise aasta keskmise suhtes) kui 2004. aastal (+5,5% 2003.a keskmise suhtes). I kvartalis maksis juust kauplustes keskmiselt 82.29 kr/kg.

Joogipiima aastakeskmise jaehind oli 2004. aastal 17,5% kõrgem 2003. aasta keskmisest ning hinnatõus jätkus ka I kvartalis (+3,3% 2004. aasta keskmisest). Peamine joogipiima hinnatõus jäi siiski 2003. aasta IV ja 2004. aasta I kvartalis. II-III kvartalis püsis joogipiima jaehind stabiilne (7.80-7.95 kr/l) ning kallines taas veidi IV kvartalis (novembris). Linnapiimatoodete

tööstusepoolne hinnatõstmine 2004. aasta novembris põrkus aga kaubanduskettide vastusurvele ja plaanitud hinnatõus jäi tööstuste loodetust tagasihoidlikumaks. Teistest linnapiimatoodetest kallines aastaga kiiremini koor: hapukoor (12,5%) ja kohvikoor (13,4%), aeglaseimalt kodujuust (3,4%).

Teiste Euroopa riikide pealinnadega võrreldes on piimatoodete jaehinnad Tallinna supermarketites enamasti kõrgemad kui uutes EL liikmesriikides, kuid madalamad endiste EL riikide pealinnade suurte kaupluste hindadest (tabel 8). Vaadeldud piimatoodetest on erandiks valgehallitusjuust, mida Euroopa Liidu pealinnades on võimalik osta odavamalt kui Tallinnas, sest Eestis puudub antud tootegrupis konkurents kohalike tootjate poolt.

Tabel 8

Piimatoodete jaehinnad Euroopa pealinnade supermarketites 29.nov-5.dets. 2004.a
(kroonides)

Toode	Piim, 3,5%	Või, 80-82,5%	Juust, Edam, Gouda	Kohvikoor, 10%	Virsikujogurt	Maitsestatamata jogurt	Ehrmann Fruttagut maasikajogurt	Valgehallitusjuust Brie President
Kogus	1 liiter	200g	1 kg	0,2 liitrit	150 g	0,5 kg	125g	1 kg
Tallinn	9.05	12.20	74.53	4.07	18.13	9.03	3.95	194.45
Riia	7.24	10.63	61.05	6.33	17.86	10.85	3.62*	182.02
Vilnius	9.83	13.01	66.80	7.43	18.53	13.10	3.72	110.77
Varssavi	7.15	11.32	62.25	5.71	9.71	8.30	2.71	108.33
Praha	10.13	11.84	x	9.33	4.12*	9.99*	x	x
Bratislava	10.41	15.72	70.82	5.28	24.04	10.49	4.24	145.61
Budapest	10.41*	20.48	83.99	x	4.72*	11.27	x	x
Helsingi	10.07	18.31*	100.56	9.60*	23.10	15.59	x	208.62
Berliin	8.76	11.58	73.85	x	31.92*	9.40*	4.07	103.74
Amsterdam	9.18	12.81	94.77	11.58	16.17	8.81	x	163.51
Stockholm	11.94	18.26	104.49	10.11	24.41	21.42	8.78*	129.95

***Riia**: Mertingeri jogurt; **Varssavi**: kohvikoor 12%, Danone jogurt; **Praha**: virsikujogurt 150g, ümberarvutus maitsestatamata jogurt 150g; **Budapest**: piim 2,8%, virsikujogurt 150g, maitsestatamata jogurt 200g; **Helsingi**: kohvikoor 19%, või 500g ü.a.; **Berliin**: maitsestatamata jogurt ü.a. 150g ja virsikujogurt 500g; **Stockholm**: kohvikoor 12%.

Ümberarvutused erinevatelt pakendi suurustelt (kasutatud on lähima suurusega pakendi hindasid)

Allikas: EKI

Väliskaubandus

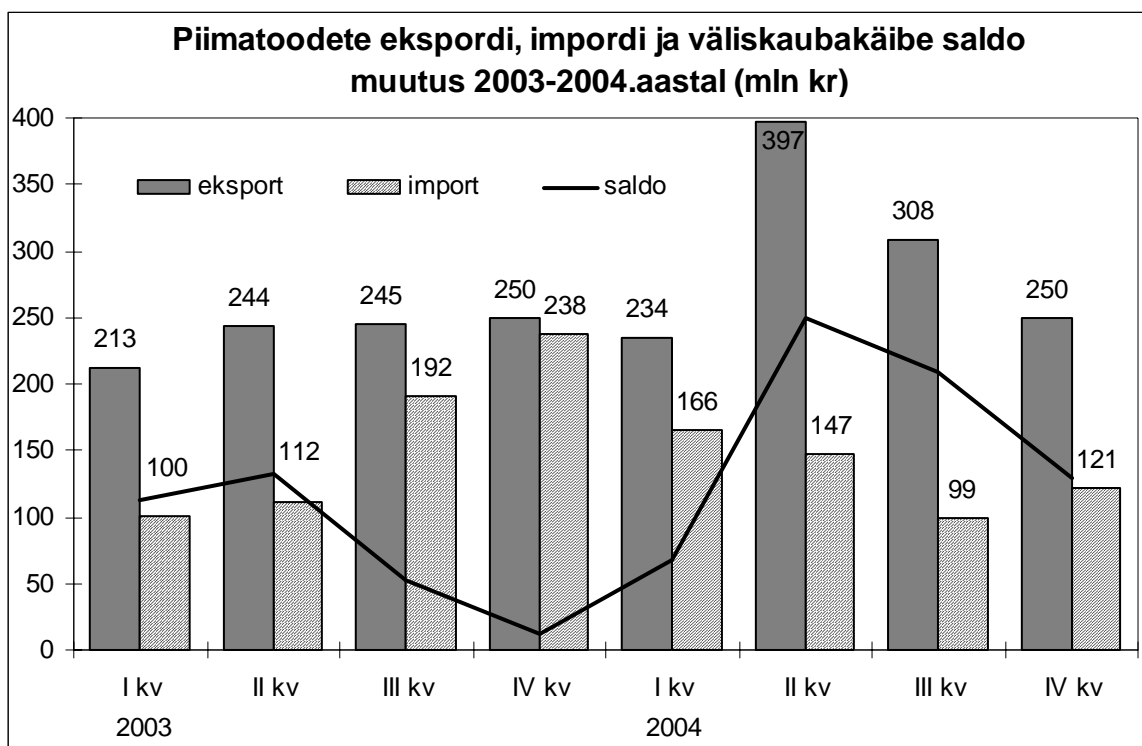
Euroopa Liiduga liitumisel oli tugev mõju piimatoodete väliskaubandusele nii sellele eelneval kui ka järgneval perioodil (joonis 7). Poolteist aastat enne liitumist kasvas kiires tempos piimatoodete impordikäive pulbrite ja või sisseveo suurenemise tulemusel. Eksport püsis samal ajal paigal ning 2004. aasta I kvartalis isegi vähenes. Impordi kiirem kasv ekspordist viis

positiivse kaubavahetuse saldo vähenemisele, mis 2003. aasta IV kvartalis langes 12,7 miljonile kroonile. Peale EL-ga liitumist pöördus piimatoodete väliskaubandus tagasi varasemate aegade arengusuunda ning 2004. aasta II kvartalis ulatus juba kaubavahetuse positiivne saldo 250 miljoni kroonini. 2004. aasta jooksul langes piimatoodete impordikäive I kvartalist kuni III kvartalini (III kvartalis 98,9 mln kr), kuid IV kvartalis piimatoodete impordi rahaline käive suurenes 23% III kvartali suhtes (121,4 mln kr). Ekspordikäive oli tänavu kõrgeim II kvartalis (397 mln kr), kuid III kvartalis langes 308 miljonile kroonile (-22,4%) ning IV kvartalis 250,3 miljonile kroonile, olles samal tasemel 2003. aasta IV kvartali ekspordikäibega.

2004. aastal suurenes Eesti piimatoodete ekspordikäive võrreldes 2003. aastaga neljandiku võrra (+237,8 mln kr), import vähenes 16,8% (-107,5 mln kr) ning Eesti piimatoodete väliskaubanduse positiivne saldo (655,9 mln kr) kahekordistus (+345,2 mln kr). Sealjuures oli kaubavahetuse saldo positiivne EL vanade liikmesriikide (+832,7 mln kr) ja 3. riikidega (+94,8 mln kr), kuid uutest liikmesriikidest tuuakse Eestisse piimatoodeteid sisse rohkem kui sinna eksporditakse (negatiivne saldo 271,5 mln kr).

Põllumajandussaaduste väliskaubanduses EL-ga moodustas piimatoodete eksport 2004. aastal 24,5% põllumajandussaaduste koguekspordist ja import 5,5% koguimportist.

Joonis 7

2004. aasta piimatoodete **ekspordikäive** ulatus kokku 1189,4 miljoni kroonini ning ületas 2003. aasta sama perioodi käivet 237,8 miljoni krooniga (25%, tabel 9). 2004. aasta ekspordikäibest 80% moodustas eksport EL vanadesse liikmesriikidesse, 11% EL-ga liitunud riikidesse ja 9% kolmandatesse riikidesse (joonis 8). Ekspordikäibest 28% moodustas või, 25%

lõssipulbri, 18% piimapulbri ja 19% juustu väljavedu (joonis 9). Võrreldes 2003. aastaga suurenes kõigi toodete (v.a juustu) eksport. Olulisemad EL ekspordiriigid olid endiselt Holland (39% piimatoodete koguekspordikäibest, joonis 8), Saksamaa (20%) ja Prantsusmaa (11%). Kõikide olulisemate piimatoodete, v.a jäätise, ekspordihinnad tõusid.

Tabel 9

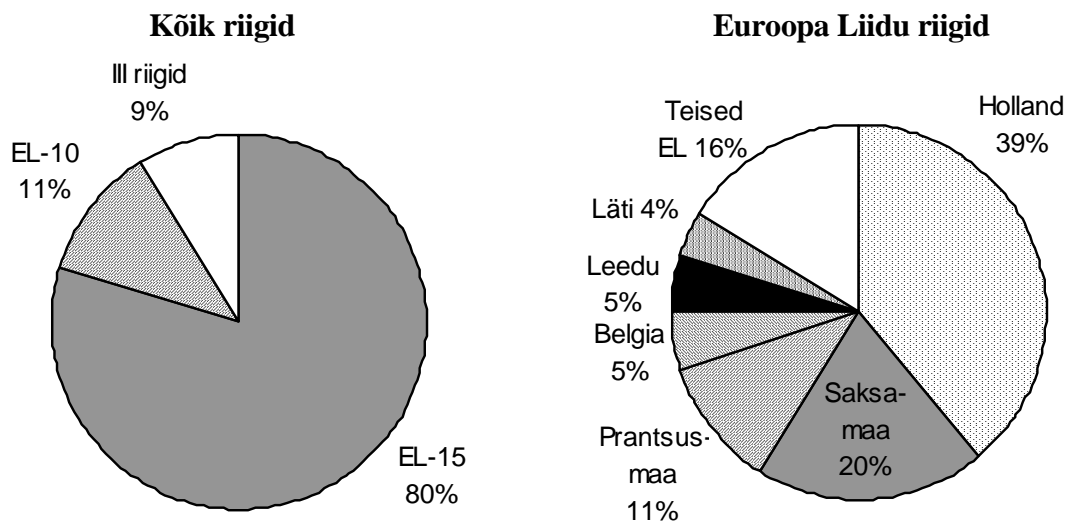
Piimatoodete põhieksport 2003 – 2004. aastal

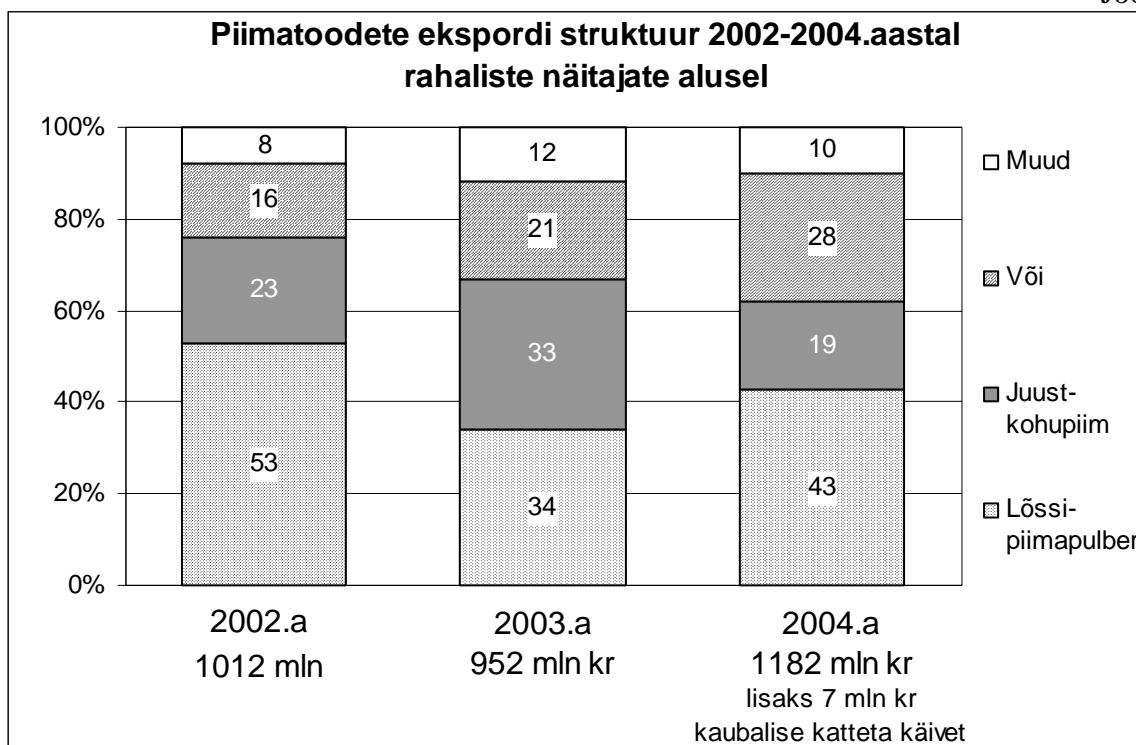
	2003		2004			Ekspordikoguse muutus 2004/03 +, - %
	Kogus tonni	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa tuh.kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	2445	11.65	4561	39534	8.67	86,5
Kondenseeritud piim, pulber	12094	26.39	15876	503055	31.69	31,3
Hapendatud piimatooted	2647	16.28	2389	36650	15.34	-9,7
Vadakutooted	631	4.93	509	3148	6.18	-19,3
Või ja piimarasvad	6562	31.18	8848	334892	37.85	34,8
Juust, kohupiim	8388	37.63	5310	222497	41.90	-36,7
Jäätis	1692	22.25	2066	43276	20.94	22,1
Piimatooted kokku	x	x	x	1182052	x	x
Käive rahas, kaubalise katteta				7349		
Kokku piimatoodete grupp				1189401		

Allikas: PM kaubanduspoliitika büroo

Joonis 8

Piimatoodete ekspordi struktuur riigiti 2004. aastal
(rahalise väärtuse alusel, %)

Piimatoodete ekspordikäive Lähti vähenes 2003. aastaga võrreldes 41% ja Leetu kolmandiku võrra. EL-ga liitunud riikidest on Läti ja Leedu Eesti piimatoodete sihturgudena endiselt nendest riikidest olulisimad. Leetu läks 5% (51,6 mln kr) ja Lähti 4% (42,3 mln kr) piimatoodete kogu ekspordikäibest ehk kokku 70% EL-ga liitunud riikidesse läinud rahalisest ekspordist.

Lähti eksporditi peamiselt jäätist (37% 2004.a jäätise ekspordikogusest), piima rasvasusega alla 1% (2560 t, 56% piimaekspordist, tabel 10) ja hapupiimatooted (jogurteid 9% nende ekspordikogusest). Ekspordis Leetu domineerisid peamiselt jäätis (60% jäätiseekspordist) ja juust (20% juustu ekspordikogusest), millele ekspordikäive kokku ulatus 48,6 miljoni kroonini ehk 94% piimatoodete ekspordi rahalisest käibest Leetu. EL endistest liikmesriikidest olid tähtsamad partnerid Holland ja Saksamaa, kuhu on enam eksporditud lõssipulbrit (Hollandisse 58% 2004.a lõssipulbri ekspordist, Saksamaale 24%), võid (Hollandisse 40%, Saksamaale 15%) ja juustu (Hollandisse 22%). EL vanadest liikmesriikidest lisandus tähtsamate sihturgude nimistusse 2004. aastal Soome (jogurtiekspordist 70%, juustuekspordist 15% ja piimaekspordist 6%), Prantsusmaa (võiekspordist 18%) ja Belgia (võiekspordist 15% ja lõssipulbriekspordist 3%). Uute ekspordiartiklitena endiste liikmesriikide suunal eksporditi jogurteid ja piima rasvasusega üle 6%.

Kolmandatesse riikidesse (ekstrastati andmed) eksporditi piimatooted 2004. aastal kokku 106,5 miljoni krooni väärtuses. Ekspordikäive jagunes peaaegu võrdselt pulbrite, või, juustu ja jäätise väljaveokäibe. Tähtsamateks riikideks olid Venemaa (37% kolmandate riikide piimatoodete ekspordikäibest), Tai (14%), Bulgaaria (12%) ja Usbekistan (9%). Venemaa osatähtsus piimatoodete koguekspordikäibest (intrastat+ekstrastat) ulatus ainult 3%-ni.

Tabel 10

Põhiliste piimatoodete põhieksporti struktuur riikide lõikes 2004. aastal
(% vastava tootegrupi 2004.a ekspordikogusest)

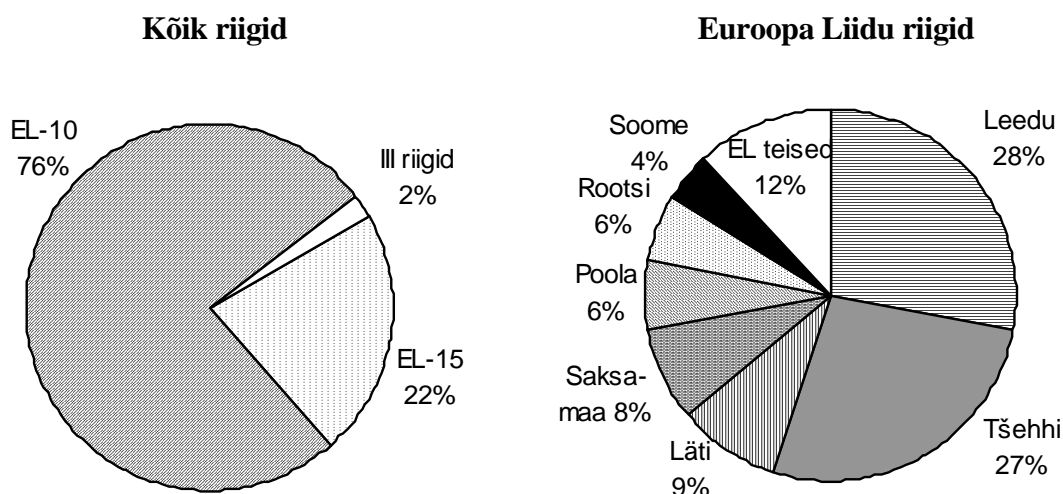
Piim, lõss, koor		Piima- ja lõssipulber		Hapendatud piimatooted		Või		Juust ja kohupiim	
1999.a – 10859 t		1999.a – 14356 t		1999.a – 3154 t		1999.a – 8290 t		1999.a – 4626 t	
2000.a – 2799 t		2000.a – 14737 t		2000.a – 1701 t		2000.a – 4671 t		2000.a – 3871 t	
2001.a – 1999 t		2001.a – 15860 t		2001.a – 2089 t		2001.a – 3963 t		2001.a – 4550 t	
2002.a – 3676 t		2002.a – 18014 t		2002.a – 2042 t		2002.a – 5411 t		2002.a – 6230 t	
2003.a – 2445 t		2003.a – 12094 t		2003.a – 2647 t		2003.a – 6031 t		2003.a – 8388 t	
2004.a - 4561 t		2004.a - 15876 t		2004.a - 2389 t		2004.a - 8848 t		2004.a - 5310 t	
Läti	56	Holland	48	Soome	68	Holland	34	Holland	28
Saksamaa	19	Saksamaa	23	Holland	15	Prantsusmaa	15	Saksamaa	14
Holland	15	Prantsusmaa	11	Läti	13	Saksamaa	12	Leedu	13
Soome	6	3. riigid	7	Teised EL	4	Belgia	12	Soome	11
Teised EL	4	Teised EL	11			Itaalia	4	Itaalia	8
						Teised EL	10	Taani	4
						3. riigid	13	Teised EL	9
						sh Venemaa	4	Venemaa	13

Allikas: PM kaubanduspoliitika büroo

Piimatoodete **import** rahalises väärtuses oli 2004. aastal 16,8% (-69,7 mln kr) väiksem kui 2003. aastal ning ulatus 533,5 miljoni kroonini (tabel 11). Impordikäibest 76% moodustas import EL-ga liitunud riikidest, 22% vanadest EL riikidest ja 2% kolmandatest riikidest (joonis 10). Impordikäive vähenes aastaga EL-ga liitunud riikidest -12% ja 3. riikidest -90%, kuid EL vana-dest liikmesriikidest suurenes 74%.

Joonis 10

Piimatoodete impordi struktuur riigiti 2004. aastal

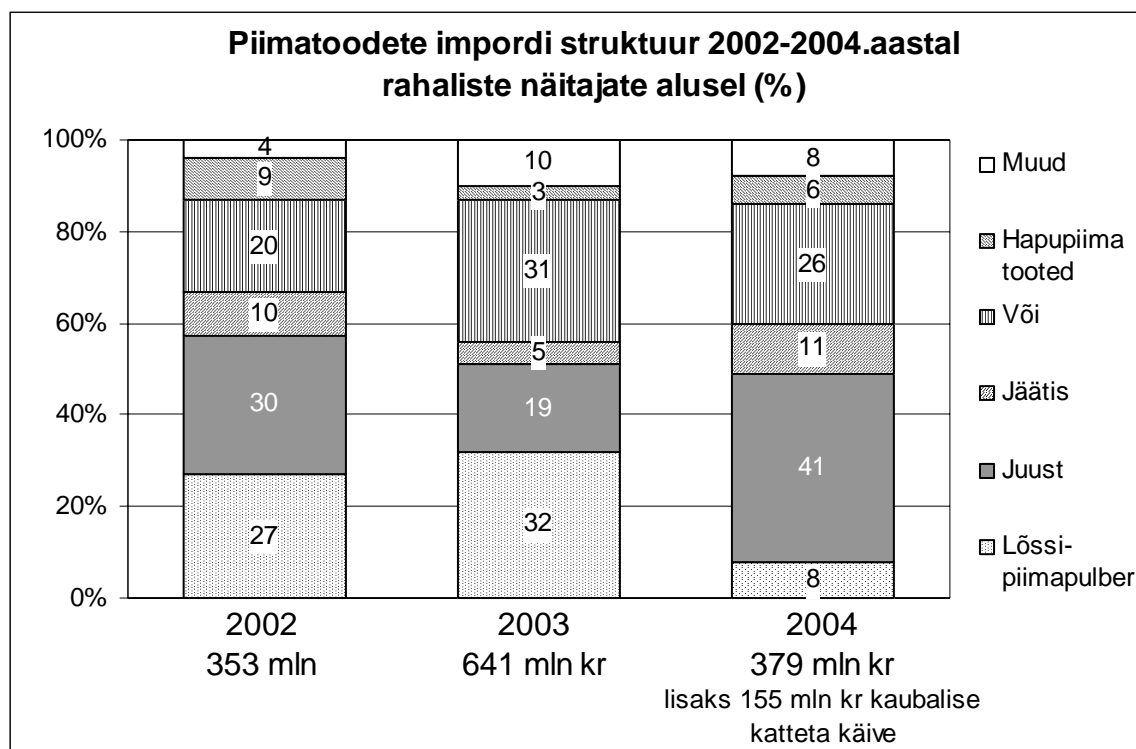
Piimatoodete põhiimport 2003 – 2004. aastal

	2003		2004			Mahu muutus 2002/2001 +,- %
	Kogus tonni	Hind kr/kg	Kogus tonni	Summa tuh.kr	Hind kr/kg	
Piim, koor, lõss	5588	10.10	4891	29984	6.13	-12,5
Kondenseeritud piim, pulber	10130	19.90	1432	28778	20.10	-85,9
Hapendatud piimatooted	1181	18.65	1107	20926	18.90	-6,3
Vadakutooded	321	28.19	530	6259	11.80	65,1
Või ja piimarasvad	9023	21.97	3741	98065	26.22	-58,5
Juust, kohupiim	2960	40.59	3615	153576	42.48	22,1
Jäätis	1070	31.27	1414	41099	29.07	32,1
Piimatooted kokku	x	x	x	378686	x	
Käive rahas, kaubalise katteta				154800		
Kokku piimatoodete grupp				533486		

Allikas: PM kaubanduspoliitika büroo

Impordikäibest 41% moodustas juustuimport, 26% või ja 11% jäätise sissevedu (joonis 11). Piimatoodete impordis on suurenenud juustu, jogurti ja jäätisekogused, või ja pulbrite sissevedu on vähenenud. Juustuimport on kiiresti kasvanud (46%), samas kui kodumaine juustutoodang ja ka eksport on vähenenud. Juustuimport on suurenenud madalama hinnatasemega Leedust. Jäätise ja jogurti impordihinnad olid 2004. aastal 2003. aastaga võrreldes madalamad, teiste piimatoodete impordihinnad tõusid veidi.

Joonis 11

Suurema osakaaluga EL impordiriigid olid Leedu (28%), Tšehhi (27%), Saksamaa (8%) ja Läti (9%, joonis 10). Leedust toodi Eestisse peamiselt juustu (1942 t, ehk 71% juustu impordikogusest) ja jäätist (67%, tabel 12). Tšehhist imporditi suuremas koguses lõssipulbrit (65%, 564 t) ja võid (60%, 1960 t), vähemal määral juustu (8%). Lätist toodi Eestisse 85% piimaimpordist ja 14% jäätiseimpordist. Saksamaalt toodi 13% lõssipulbri impordikogusest, 7% võist, 6% jogurtist ja 5% juustust. Soomest imporditi piimatoodetest Eestisse peamiselt jäätist (18% jäätise impordikogusest).

Tabel 12

Põhiliste piimatoodete põhiimpordi struktuur riikide lõikes 2004. aastal
(% vastava tootegrupi 2004.a impordikogusest)

Piima- ja lõssipulber	Hapendatud piimatooted	Või	Juust ja kohupiim	Jäätis
1999.a – 2650 t	1999.a – 1550 t	1999.a – 2412 t	1999.a – 1439 t	1999.a – 965 t
2000.a – 5472 t	2000.a – 346 t	2000.a – 856 t	2000.a – 1590 t	2000.a – 1124 t
2001.a – 4402 t	2001.a – 1158 t	2001.a – 771 t	2001.a – 2177 t	2001.a – 1175 t
2002.a – 4704 t	2002.a – 1615 t	2002.a – 3509 t	2002.a – 2648 t	2002.a – 1127 t
2003.a – 10130 t	2003.a – 1181 t	2003.a – 8285 t	2003.a – 2960 t	2003.a – 1070 t
2004.a – 1432 t	2004.a – 1107 t	2004.a – 3741 t	2004.a – 3615 t	2004.a – 1414 t
Tšehhi 44	Poola 54	Tšehhi 52	Leedu 60	Leedu 67
Leedu 20	Saksamaa 45	Rootsi 20	Tšehhi 6	Soome 18
Slovaki 11	Soome 1	Norra 8	Läti 14	Läti 14
Ungari 7		Leedu 6	Rootsi 5	Taani 1
EL teised 10		Saksamaa 6	Saksamaa 7	
Uus-Meremaa 4		Sloveenia 3	Poola 2	
Kasasthan 4		Island 3	Soome 3	
		Teised EL 2	Taani 2	

Väljastpoolt Euroopa Liitu ehk kolmandatest riikidest toodi Eestisse piimatooteid kokku 11,7 miljoni krooni väärtuses. Suuremad impordiriigid olid Norra (63%) ja Island (23%). Tähtsamad tooted olid või (81% piimatoodete impordikäibest kolmandatest riikidest) ja lõssipulber (14%).

Siseturg ja tarbimine

Piimatoodete siseturu maht 2004. aastal suurenes 450,1 tuhande tonnini 446,9 tuhandelt tonnilt 2003. aastal (ümber arvestatud piimale, kasv 0,7%, tabel 1). Ühe elaniku kohta tarbiti 333,2 kg piima ja piimatooteid (2003.a – 329,6 kg/1el, arvestatud piimas, tabel 13). Sealhulgas ulatub eratarbimine (ilma tööstusliku tarbimiseta toiduainetööstuse ettevõtetes) 276 kilogrammini ühe elaniku kohta. 2004. aastal tarbiti Eestis keskmiselt ühe inimese kohta 2,3 kg võid, 5 kg juustu ja 69,7 liitrit piima. Vaatamata sellele, et piimatoodete jaehinnad 2004. aastal kiiresti tõusid, on elanikkonna ostudes suurenenud kallimate piimatoodete ostukogused (juustud, jogurtid jms). Juustu

tarbimistase Eestis on Euroopa Liidu riikide keskmisest tarbimistasemest kaks korda madalam (tabel 24 lisas). Või tarbimine alternatiivsete kaupade rikkaliku sortimendi tõttu üle 5 kg elaniku kohta ilmselt enam ei tõuse. Või tarbimine Euroopa Liidus ulatub keskmiselt 4,5 kg-ni elaniku kohta aastas ning keskmisest kõrgema tarbimistasemega riigid on Prantsusmaa (8,2 kg), Saksamaa (6,6 kg) ja Soome (6,3 kg).

Tabel 13

**Tähtsamate piimatoodete ostukogused keskmiselt
ühe pereliikme kohta ja piimatoodete tarbimine**
(kg ühe elaniku kohta aastas)

	1999	2000	2001	2002	2003	2004
OSTUKOGUSED						
Piim	58,0	61,3	59,3	58,8	58,8	57,7
Rõõsk koor	1,3	1,4	1,6	1,7	2,1	2,0
Hapukoor	6,9	7,7	8,0	8,2	8,3	8,5
Keefir	5,8	5,9	5,8	6,3	7,4	6,8
Jogurt	4,3	5,2	5,2	6,1	6,2	7,2
Pett	1,7	1,5	1,5	1,8	1,0	1,3
Kohupiim	4,7	4,8	4,8	5,0	4,7	5,1
Juust	3,7	4,3	4,2	4,3	4,7	4,9
Jäätis	2,4	3,0	2,9	3,3	3,2	3,4
Või	2,1	2,2	2,2	2,2	2,2	2,2
Margarin	4,4	4,8	4,5	4,4	4,2	4,1
PIIMATOODETE TARBIMINE						
ERATARBIMINE (kg/1 el)						
Piim	81,3	83,3	77,6	74,3	71,8	69,7
Või	2,3	2,4	2,4	2,3	2,3	2,3
Juust	3,7	4,4	4,3	4,4	4,9	5,0
PIIMATOOTED KOKKU						
(ü.a. piimaks koos tööstusliku tarbimisega)	276	286	324	325	326	333
sh eratarbimine	256	273	268	271	273	276

Allikas: ESA, EKI

Piimatoodete siseturuvajadus on võimalik täielikult katta kodumaise piimatoodanguga, kuid avatud turumajanduse tingimustes moodustas importtoodete osakaal Eesti siseturumahu ligikaudu 15%. Importtoodete 10-15% osakaalu võib pidada optimaalseks määraks nii kauba-valiku rikastamisel kui ka väliskonkurentsi “heaks” mõjuks kodumaisele tootmisele.

Eesti Konjunktuuriinstituudi poolt alates 1994. aastast läbi viidud kauplusevaatlused¹ näitavad, et kodumaiste piimatoodete sortiment on pidevalt suurenenud ning ületab importtoodete valikut enamike piimatoodete osas (tabel 14). Viimase sortimendivaatluse andmed 2004. aasta novembris näitavad kodumaiste piimatoodete sortimendi suurenemist kohupiima ja jäätise osas, kuid impordis suurenes juustude valik, mis läheneb sortimendi laiuse osas juba kodu-

¹ Eesti toidukaupade positsioon siseturul, 1994 – 2004. aastate vaatluste ülevaated, EKI.

maisele juustuvalikule. Aastate jooksul on kiiremini suurenenud kodumaiste jogurtite, kohupiima, juustude ja jäätise valik. Kuigi importtoodete hulgas on mitmeid kodumaistele tugevat hinnakonkurentsi pakkuvaid tooteid, on Eesti piimatooted keskmiselt impordist odavamad ning

Tabel 14

Kodumaiste piimatoodete osakaal kaupluste rahalises käibes ja sortimendis ning sortimendi laius

Toidukaup	Nov 1997	Nov 1998	Nov 1999	Nov 2000	Nov 2001	Nov 2002	Nov 2003	Mai 2004	Nov 2004
Kodumaise toote osakaal vastava toote rahalises käibes (%)									
Piim	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Naturaaljuust	94,2	92,6	92,4	95,2	96,3	89,3	86,2	88,1	79,0
Sulatatud juust	46,1	53,1	56,7	56,2	66,9	58,7	53,3	52,9	52,8
Jogurt	69,4	74,2	75,8	81,0	86,5	85,9	87,8	92,3	92,2
Või	97,5	98,7	97,7	99,9	99,7	99,1	98,6	99,0	97,9
Kohupiim	99,5	98,4	97,7	98,6	99,1	98,1	98,7	98,7	97,5
Jäätis	68,8	76,5	82,9	85,5	87,5	83,2	85,2	89,0	85,4
Sortimendi laius (nimetuste arv keskmiselt kaupluse kohta)									
Piim kodumaine import	5,0 0,1	6,1 -	6,5 -	7,0 -	7,2 -	7,2 -	6,8 -	8,7 -	8,5 -
Naturaaljuust kod. import	7,7 5,4	11,3 10,9	12,6 12,0	11,5 10,0	14,8 10,4	20,8 12,2	20,0 17,1	30,8 19,7	30,9 27,1
Sulatatud juust k. import	3,1 19,7	4,7 19,6	8,4 10,1	7,3 15,1	8,5 22,4	9,8 22,8	8,0 19,5	10,6 23,1	11,4 23,1
Jogurt kodumaine import	15,3 19,4	20,6 24,5	33,1 22,7	33,5 17,5	41,3 19,0	49,1 15,7	48,3 12,3	64,1 13,4	64,3 13,3
Või kodumaine import	1,0 0,4	1,0 0,2	1,3 0,2	1,3 0,2	1,2 0,2	1,5 0,5	1,9 0,2	2,5 0,2	2,5 0,4
Kohupiim kodum. import	8,1 1,3	11,5 2,3	16,8 2,2	17,1 1,5	19,7 1,9	27,2 4,0	28,4 4,1	34,2 3,1	36,6 4,0
Jäätis kodumaine import	15,9 21,4	28,9 22,3	51,4 19,3	49,4 13,0	62,4 16,8	64,4 16,1	61,2 15,2	75,2 15,4	81,1 21,5
Kodumaise toote osakaal pakutavas sortimendis (%)									
Piim	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Naturaaljuust	58,8	50,9	51,2	53,5	58,8	63,0	53,9	61,0	53,3
Sulatatud juust	13,6	19,3	45,4	32,6	27,4	30,2	29,1	31,4	32,9
Jogurt	44,1	45,7	59,3	65,7	68,6	75,8	79,7	82,7	82,9
Või	71,4	86,7	86,7	86,7	85,7	75,9	92,2	94,1	85,4
Kohupiim	76,2	83,3	88,4	91,9	91,4	87,1	87,3	91,7	90,2
Jäätis	42,6	56,4	72,7	78,8	80,9	80,8	80,1	83,0	79,1

Allikas: EKI

ostjad eelistavad eestimaist. Sortimendi pidev laienemine, toodete meelepärane maitse ning tarbijasõbralikud hinnad on kindlustanud kodumaistele piimatoodetele müügiedu impordi ees. Kaupluste spetsialistide hinnangutel moodustab kauplustes müüdavatest piimatoodetest kodumaiste toodete käive 53-100% vastava tootegrupi käibest. Piimatoodete jaehinnad olid enamikel vaatluse all olevatel kaupadel kõrgemad kui eelmise vaatluse ajal 2004. aasta mais (tabel 15).

Suurim konkurents kodumaise ja impordi vahel valitseb aastaid sulatatud juustu osas, millele on lisandumas naturaaluust. Importjuustu osakaal müügikäibes on aasta-aastalt tõusnud. Kodumaise sulatatud juustu osakaal kaupluste käibes ulatus 2001. aasta novembris juba 67%-ni selle kauba kogukäibest, kuid 2004. aastaks langes kodumaise sulatatud juustu käibe osakaal taas 53%-le (so 1998.a tasemele). Väikseimat konkurentsi kauplustes pakuvad importtooted kodumaisele kohupiimale ja võile, mis andsid 98% nende toodete jaekäibest.

Tabel 15

Kodumaiste ja importpiimatoodete keskmised hinnad kauplustes (kr/kg)

Toote nimetus	Eesti toode			Importtoode		
	Nov 2003	Mai 2004	Nov 2004	Nov 2003	Mai 2004	Nov 2004
Piim (kr/l)	6.40	7.43	7.51	-	-	-
Naturaaluust	74.94	76.85	79.41	102.01	99.08	117.14
Sulatatud juust	73.38	73.02	74.27	110.06	106.60	101.59
Jogurt	27.45	27.85	28.13	32.06	32.66	33.73
Või	45.46	53.23	59.60	66.80	71.55	77.03
Kohupiim	34.67	35.63	37.61	-	-	-
Jäätis (kr/l)	27.02	26.89	27.60	26.05	25.99	27.16

Allikas: EKI

Eesti kaupluste sortimendis domineerivad välismaiste piimatoodete valikus Euroopa Liidu riikide (Saksamaa, Soome, Prantsusmaa, Taani ja Rootsi, joonis 12) toodang. Väiksem osakaal on Leedul, Lätil, Poolal ja Tšehhil, kuid nende kauba hinnatasemed on Euroopa Liidu riikide toodetest madalamad ja pakuvad seetõttu eestimaistele toodetele tugevamat konkurentsi. Viimase kahe aasta jooksul on importtoodete käibe kasv olnud kiirem naturaaluustude osas ning just madalama hinnatasemega Leedu juustud on suurendanud oma turuosa Eestis.

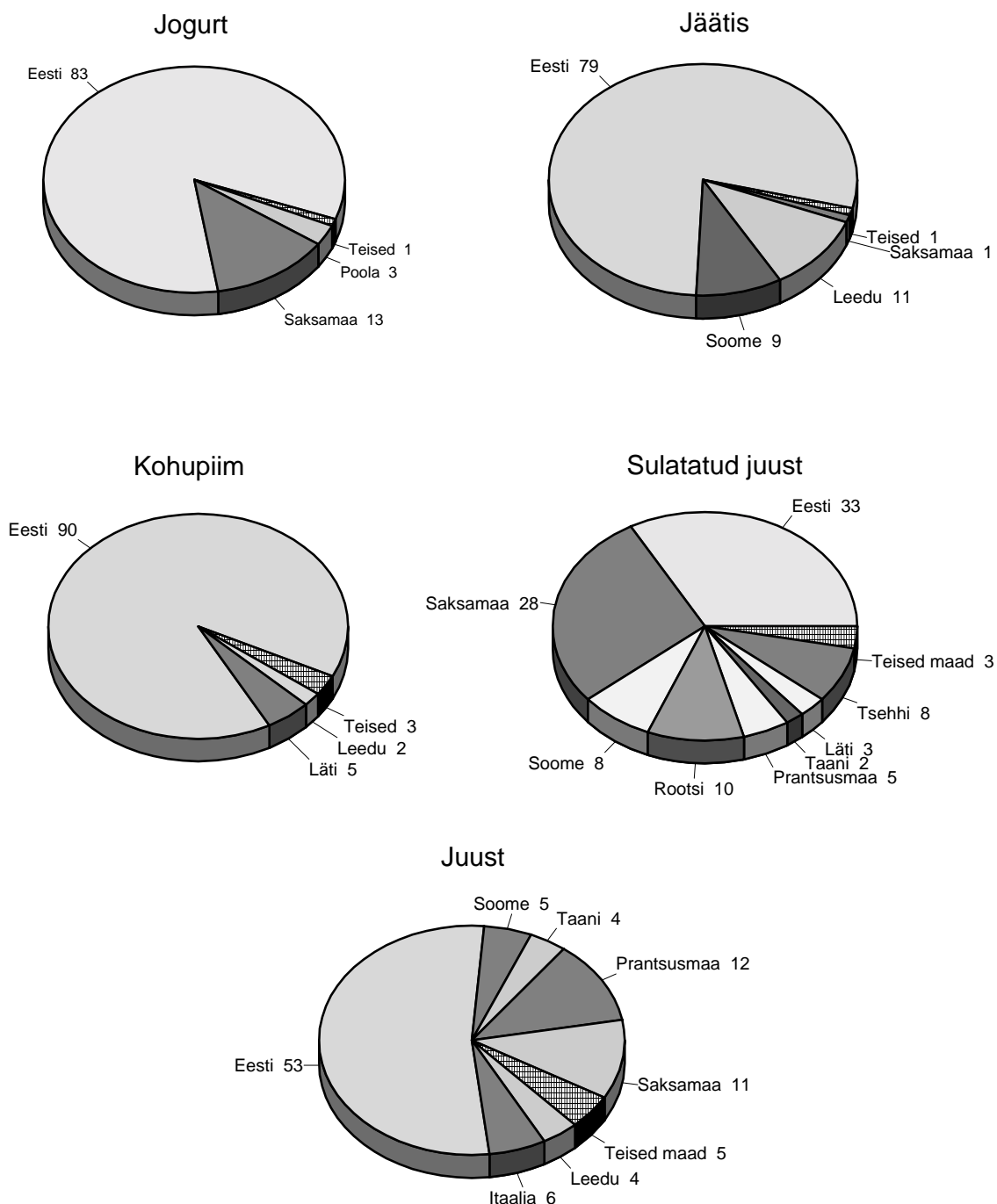
Konjunktuuriinstituudi üheksa vaatlusaasta jooksul on Eesti piimatoodete eelistus suurenenud kodumaiste jäätiste ja jogurtite osas, kuid naturaaluustude ja sulatatud juustude osas on turuosa loovutatud impordile (joonis 13). Viimasel vaatlusel suurenes oluliselt eestimaiste jäätiste eelistus (44% küsitletutest ostab ainult kodumaist jäätist, 2003.a – 38%). 3%-punkti võrra suurenes ka kodumaiste sulatatud juustude eelistajate osa, kuid impordi eelistajaid on pea kaks korda rohkem. Kodumaiste juustude turuosa vähenemist on põhjustanud nende kõrgem hind Leedu päritoluga juustude hinnast.

Kauplusevaatluse tulemused ja spetsialistide hinnangud leiavad kinnitust ka tarbija-küsitlustes. Eesti Konjunktuuriinstituudi tarbijate ostueelistuste ja toitumusharjumuste uuringust

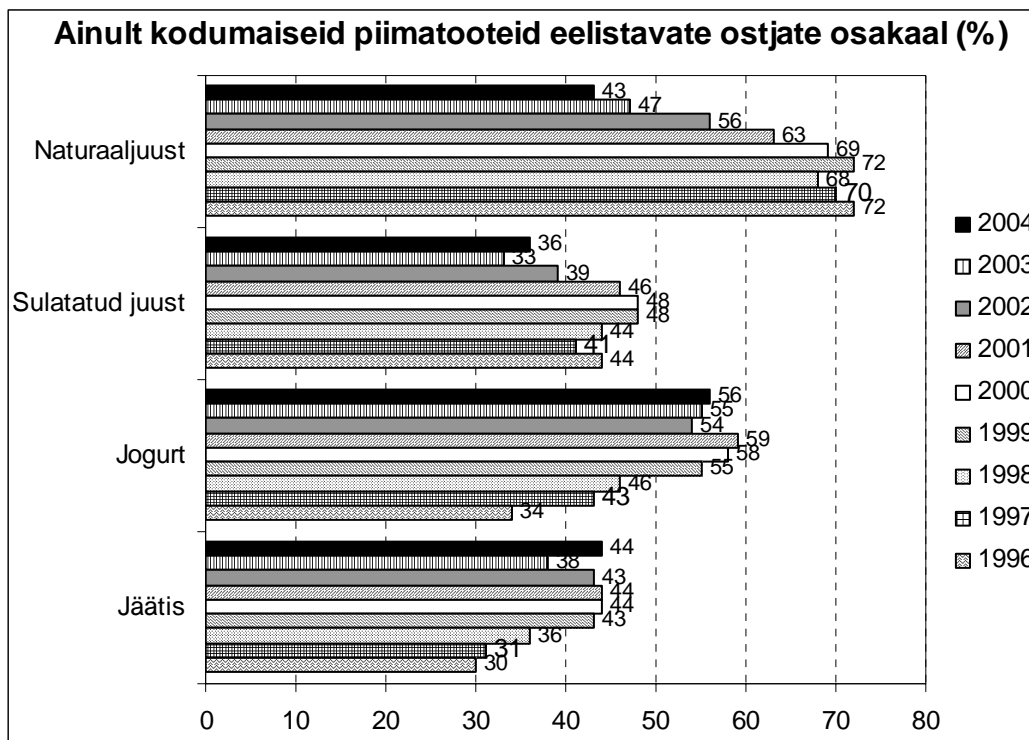
selgub², et piimatoodete valikut kauplustes hindas 77% tarbijatest heaks ja 20% rahuldavaks ning selle hinnangu alusel edestavad piimatooted kõiki teisi toidukauba gruppe. Aasta tagasi olid kaubavaliku rahulolus esikohal leiva-saiatooted, mis tänavu langesid tarbijate hinnanguis teisele kohale (vastavad hinnangud 76% ja 23% tarbijaist).

Joonis 12

Piimatoodete pakkumise struktuur tootjamaade lõikes 2004.a (müügilolevate kaubanimetuste koguarvust, %)

² Elanike toitumusharjumused ja toidukaupade ostueelistused, Tarbijaküsitlus, EKI, 2005

Tarbijad esitasid ka igast tootegrupist oma lemmiktoote ja lemmiktootja, mille alusel kujunesid tootjate pingeread järgmiselt:

	2000	2001	2002	2003	2004
JOGURTITOOTJAD					
AS Tallinna Piimatööstus ("Tere")	16	34	35	43	50
Valio Eesti AS Laeva Meierei ("ALMA")	35	46	36	43	47
AS Rakvere Piim ("Farmi")	12	19	24	26	34
AS Põlva Piim ("Mumuu")	...	19	24	24	25
AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus	0	9	11	17	18
TÜ Jõhvi Piim	5	6	5	5	5
KOHUPIIMATOOTJAD					
AS Tallinna Piimatööstus ("Tere", "Meieri")	17	24	24	39	37
AS Kohuke	7	25	27	32	35
AS Rakvere Piim ("Farmi")	16	25	25	27	32
AS Dessert ("Jänks")	1	15	19	18	25
AS Põlva Piim ("Mumuu")	...	16	15	21	20
TÜ Jõhvi Piim (AS Hea Meier)	5	7	7	5	5
AS Saidafarm	1	1	2	2	3
JUUSTUTOOTJAD					
AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus	9	23	32	35	41
AS Võru Juust	18	27	27	33	30
AS Rakvere Piim	...	15	20	17	21
Ühistu E-Piim Põltsamaa Meierei	...	27	19	17	16
OÜ Põltsamaa Meierei Juustutööstus	16
AS Sulatatud Juustu Tootmise	11	11	10	9	11
Tori-Selja Piimaühistu	5	6	7	9	6
OÜ Vigala Piimatööstus	...	1	2	2	2

Jogurtitootjatest olid valdavalt lemmikud AS Tallinna Piimatööstus (50%) ja Valio Eesti AS Laeva Meierei (47%). Võrreldes 2003. aastaga on AS Tallinna Piimatööstuse toodete eelistajate protsent suurenenud 7%-punkti võrra (2003. aastal pidas lemmikuks 43%). Üldine lemmikute jogurtitootjate järjestuskaala on samaks jäänud, protsendimäär on aga kõigi tootjate puhul suurenenud. See omakorda viitab üha kasvavale kodumaiste jogurtitootjate eelistamisele välismaiste tootjate ees. AS Rakvere Piima (“Farmi”) jogurtite tarbijad moodustasid vastanutest 34%, mis oli võrreldes eelmise aastaga koguni 8% rohkem. AS Põlva Piima jogurtid meeldisid enim 25%-le elanikele, mis näitab, et aasta jooksul erilisi muudatusi ei ole toimunud (2003. aastal vastas 24%). Lemmikute kodumaiste jogurtitootjatena märkisid tarbijad ära ka talumeiereid Nopri ja Pajumäe talu, kellelt ostetakse jogurtit otse.

Kohupiimatootjatest eelistavad elanikud kõige rohkem Tallinna Piimatööstuse AS kohupiimu, märkis vastavalt 37% küsitlenuist, mida on küll vähem kui eelmisel aastal (siis vastas 39%). AS Kohuke on lemmikute “edetabelis” teisel kohal: tema tooteid eelistab 35% elanikest. Suurim muudatus on toimunud AS Dessert kohupiimade tarbijate hulgas: neid on 7% juurde tulnud (2003. aastal pidas lemmikuks 18%, 2005. aastal aga juba 25% elanikest). Ka AS Rakvere Piima (“Farmi”) toodete puhul on näha eelistajate lisandumist, oma lemmikuks peavad teda 32% vastanutest. Ülejäänud tuntumate tootjate kohupiima tarbijate arv on jäänud enamjaolt samaks. Lisaks nimetati lemmikutena jällegi Nopri ja Pajumäe Talu, OÜ Nantecomi, Valio Eesti AS Laeva Meiereid ja AS Saaremaa LPT kohupiimatooteid.

Juustutootjatest on vaieldamatu lemmik juba mitmendat aastat järjest AS Saaremaa Liha- ja Piimatööstus ning eelistajaid tuleb aina juurde (märkis lemmikuks 41% vastanutest). AS Võru Juust toodete puhul on tarbijaid 3%-punkti võrra vähenenud (2003. aastal 33%, 2005. aastal 30%), aga sellest hoolimata kuulub ta peamiste lemmikute hulka. Neile järgnevad vastavalt eelistajate arvule AS Rakvere Piim (21%), Ühistu E-Piim Põltsamaa Meierei (16%), OÜ Põltsamaa Meierei Juustutööstus (16%) ja AS Sulatatud Juustu Tootmine (10%). Vähem eelistatud on Tori-Selja Piimaühistu (kui eelmine aasta oli tarbijaid 9%, siis tänava aasta vaid 6%) ja OÜ Vigala Piimatööstus (2%). Muudest lemmikutest juustutootjatest toodi välja Nõo Piimatööstus ja EPTÜ Väandra Meierei.

Maailmaturg

FAPRI ja OECD prognooside kohaselt peaks **piimatootmine maailmas** aastatel 2003-2011 kasvama keskmiselt 1,9% aastas. Pärast 2003-2004. aasta piimatoodangu tagasiminekut mõnedes põhilistes tootjamaades (USA, Uus-Meremaa, Austraalia) peaks tootmine taas nõudluse kasvu ja hinnatõusu toel kasvama põhiliselt väljaspool OECD piirkonda ning nendes OECD piirkondades, kus ei ole tootmiskvoote.

OECD ennustab maailma piimatoodangu kasvu 94 miljoni tonni võrra (+16%) perioodil 2003-2011. Seejuures väljaspool OECD ala peaks tootmine kasvama enam kui 27%. Suurimat kasvu oodatakse Hiinas, Indias, Brasiilias ja Argentiinas.

Vaatamata vähenevalt piimakarjale, kasvab Venemaa piimatootmine FAPRI hinnanguil tänu suurenevale produktiivsusele 14%. OECD hinnangutel on Venemaa piimasektori kasv isegi

kiirem tänu suurematele investeeringutele ja edasistele struktuurilistele ümberkorraldustele sektoris.

Austraalias ja Uus-Meremaal, kahes peamises piimatoodete ekspordiriigis, peaks piimatootmine OECD prognooside kohaselt suurenema aastaks 2011 vastavalt 12% ja 30%, mis on siiski aeglasemas tempos kui 1990-ndatel. FAPRI prognoosib nende kahe riigi tootmise kasvuks samal ajal 15% ja 18%. Austraalia enda prognooside kohaselt suureneb 2009/10 majandusaastaks võrreldes 2004/05. majandusaastaga lehmade arv 3,4% (2111 tuh peale), piimatootmine 6,9% (11,2 mln t-le) ja hind tõuseks 20,7% (0.35 AUD/kg-ni). Lisanduva piimakoguse arvel suureneb juustutoodang 16,3% (435 tuh t-le) ja täispiimapulbri toodang 19,6% (195 tuh t). Või tootmine jääb praegusele tasemele (130 tuh t), kuid lõssipulbri tootmine langeks 2,8% (205 tuh t-le). Juustu ja täispiimapulbri eksport suureneb prognoosiperioodil aga tootmisest kiiremini (vastavalt 24,4% ja 14,7%), kuid lõssipulbri ja või ekspordis prognoositakse 5...6%-list vähenemist.

USA piimatootmine peaks 2003-2011. aastail suurenema 6% (FAPRI järgi) või 12% (OECD järgi). Kasvu tagaks produktiivsuse tõus, mille omakorda tagaks tootmise parem korraldamine, parendatud geneetiline potentsiaal ning odav söödavili.

EL tootmine võib kasvada vaid 2006. aastal, mil rakendub suurem tootmiskvoot.

Enamus piimatootmise kasvust maailmas läheb **piimatoodete tootmiseks**, kuna joogi-piima tarbimine OECD piirkonnas ei tohiks 2003-2011. aastatel oluliselt muutuda. Erinevate piimatoodete tarbimise kasv on aga erinev. Järsult prognoositakse juustu (+13,7%, so +9,6% inimese kohta) ja täispiimapulbri (+13%, so +9% in kohta) tarbimise kasvu, või tarbimine peaks jääma praegusele tasemele (+3,8%, so 0% in kohta) ning lõssipulbri tarbimine vähenema (0%, so -3,8% in kohta).

Mitte OECD piirkonnas peaks aga oluliselt kasvama kõigi piimatoodete tarbimine, vähemal määral küll lõssipulber (eriti Lähis-Idas, Ladina-Ameerikas ja Aasias). Lõssipulbri tarbimise kasvuks prognoositakse OECD piirkonnas aastaiks 2003-2011 20% (so +8,3% in kohta). Samal ajavahemikul peaks täispiimapulbri, juustu ja või tarbimine kasvama enam kui 25% (so enam kui 12% in kohta). Kasvav rahvaarv, paranev majanduslik olukord, suurenev linnastumine ja püüdlus nn "lääneliku" elustiili poole on põhilised tarbimist suurendavad tegurid.

OECD prognoosib juustu impordi kasvu Venemaale aastatel 2003-2011, kus tootmine 1998-1999.a majanduskriisi ajal tugevasti langes ning kus on oodata juustu tarbimise kasvu, mida ei suuda rahuldada juustutootmise aeglasem kasv Venemaal. 2011. aastaks peaks OECD järgi Venemaale import kasvama 310 000 tonnini, millest enamus peaks tulema EL-st.

Järgmise 7 aasta jooksul peaks või tootmine ja tarbimine kasvama maailmas 2,1% aastas. Kogu see kasv toimub mitte OECD piirkonnas ning 7 aastaga peaks juustu tarbimine kasvama seal 29%. (so 3,2% aastas).

Hoolimata kohaliku tootmise kasvust (põhiliselt Venemaa ja Mehhiko), võib seal oodata ka impordi kasvu. Valdava osa maailma võiturst haaravad enda kätte Austraalia ja Uus-Meremaa, väiksem osa jääb EL-le. Maailma võiturg jääb suuresti Vene turu mõjutada, kuivõrd Venemaa on FAO andmetel suurim võiimportöör maailmas.

Kasvav nõudlus ja majanduse parenemine toovad kaasa ka **piimatoodete hindade** tõusu maailmaturul. Siiski peaks kiire tootmise kasv madalate tootmiskuludega piirkondades (Okeania) hindade tõusu tempot selle 7 aasta jooksul mõnevõrra piirama. Kõige kiiremini peaks tõusma juustu hind, mis pärast mõningast langust, nõudluse kasvu toel tõuseb. Piimapulbrite, eriti lõssipulbri, hinnatõusu tempo peaks olema märgatavalt aeglasem. Olles jõudnud 2000. ja 2001. aastal kõrgele tasemele, piimapulbri hind 2002. aastal langes ning hakkas taas tasapisi tõusma 2003. aastal. Või hind on tõusnud vähehaaval pärast 2002. aasta madalseisu.

OECD ja FAPRI prognoosid jäävad sõltuvusse mõningate turgude arengutest võtme- piirkondades (Venemaa, Aasia), kuna kokkuvõttes jääb maailma piimaturg küllaltki piiratuks. Trend edasisele piimatööstuste suurenemisele ja kontsentratsioonile ning piimatoodete suur diferentseeritus muudavad piimatoodete kaubanduse prognoosimise komplitseerituks.

Euroopa Liit

FAPRI ja OECD hinnanguil võib piimatootmine EL-s kasvada vaid 2006. aastal, mil rakendub suurem tootmiskvoot. Euroopa Komisjoni hinnangutel kasvab piimatoodang kuni 2008. aastani keskmiselt 0,3% aastas (tabel 16). 2009-2010. aastal langeb toodang 0,1% aastas ning jääb 2011. aastal eelneva aasta tasemele. Samas nähakse ette aga töödeldava piimakoguse suurenemist prognoosiperioodi lõpuks 3,5% võrreldes 2004. aastaga. Töödeldava piima osakaal piima kogutoodangust suureneb perioodi lõpuks 92,9%-ni 90,9%-lt 2004. aastal.

Prognoosiperioodi lõpuks langeb lehmade arv EL-s 21,5 miljonini, mis on 7,7% vähem 2004. aasta arvust. Väljalüps lehma kohta suureneb keskmiselt 634 kg võrra ehk 10,4%, ulatudes 6707 kiloni.

Tabel 16

Piima tootmise ja töötlemise ning lehmade arvu ja produktiivsuse prognoos EL-25 aastatel 2004 - 2011

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kogutoodang (mln t)	143,4	143,8	144,3	144,7	145,1	145,0	144,9	144,9
EL-15	121,4	121,8	122,2	122,6	123,0	122,9	122,9	122,9
EL-10	22,0	22,0	22,1	22,1	22,1	22,1	22,0	22,0
Töödeldav kogus (mln t)	130,2	131,5	132,1	132,8	133,5	134,1	134,4	134,7
Töödeldava osakaal, %	90,9	91,5	91,6	91,8	92,0	92,5	92,7	92,9
Rasvasisaldus, %	4,06	4,07	4,08	4,08	4,08	4,08	4,08	4,09
Valgusisaldus, %	3,35	3,36	3,36	3,36	3,36	3,36	3,37	3,37
Väljalüps (kg/1 lehm)	6073	6199	6304	6420	6504	6567	6636	6707
EL-15	6388	6505	6612	6742	6818	6866	6921	6977
EL-10	4773	4922	5013	5076	5179	5285	5397	5514
Lehmade arv (mln tk)	23,3	23,1	22,7	22,4	22,2	22,0	21,7	21,5
EL-15	18,7	18,7	18,3	18,1	18,0	17,8	17,7	17,5
EL-10	4,5	4,4	4,4	4,3	4,2	4,1	4,0	3,9

Piimatoodetest suureneb prognoosiperioodil juustu tootmine kokku 9%, samas proportsioonis suureneb ka tarbimine (tabel 17). Kusjuures tarbimine suureneb 10-s liitunud riigis kiiremini (31%, EL-15-s 8%) kui vanades EL liikmesriikides.

Või tootmine väheneb EL-s 13% ja lõssipulbritoodang 20%, kusjuures või tarbimise vähenemist prognoositakse 8%-le ja lõssipulbril 25%-le (tabelid 18 ja 19). Prognooside kohaselt tarbitakse 2011. aastal EL-25-s keskmiselt ühe elaniku kohta 3,81 kg võid (2004.a - 4,18 kg) ja 18,6 kg juustu (2004.a - 17,2 kg).

Tabel 17

EL-25 juustuturu prognoos aastateks 2004 – 2011

(tuh tonni)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kogutoodang (mln t)	8322	8522	8662	8766	8816	8922	9010	9081
EL-15	7408	7603	7736	7827	7844	7928	7992	8038
EL-10	913	920	926	939	971	994	1018	1043
Import	141	143	146	149	152	155	158	162
Eksport	578	584	598	602	606	609	611	611
Tarbimine	7885	8082	8211	8312	8361	8467	8556	8632
Tarbimine, kg/1 elanik	17,2	17,6	17,9	18,1	18,1	18,3	18,5	18,6
EL-15	18,4	18,9	19,1	19,3	19,2	19,3	19,4	19,4
EL-10	11,1	11,1	11,3	11,6	12,2	12,9	13,7	14,6

Tabel 18

EL-25 võituru prognoos aastateks 2004 – 2011

(tuh tonni)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kogutoodang (mln t)	2096	2016	1969	1923	1897	1873	1854	1828
EL-15	1811	1728	1685	1648	1632	1615	1597	1571
EL-10	285	288	285	276	264	258	257	256
Import	112	114	115	115	115	115	115	115
Eksport	351	277	240	225	195	185	179	178
Tarbimine kokku	1910	1914	1891	1853	1825	1813	1793	1767
Tarbimine, kg/1 elanik	4,18	4,18	4,12	4,02	3,96	3,92	3,87	3,81
EL-15	4,32	4,32	4,25	4,14	4,07	4,03	3,97	3,91
EL-10	3,43	3,44	3,40	3,41	3,37	3,34	3,34	3,32
Interventsioonivarud								
Aasta alguseks	223	170	110	64	25	17	8	5
Aasta lõpuks	170	110	64	25	17	8	5	3
Varude muutus aastast	-53	-61	-46	-39	-8	-9	-3	-2

EL-25 lõssipulbrituru prognoos aastateks 2004 – 2011
(tuh tonni)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Kogutoodang (mln t)	1166	1157	1083	1027	982	956	939	923
EL-15	888	868	801	750	709	689	678	674
EL-10	278	289	282	277	273	267	261	249
Import	61	61	63	63	63	63	63	63
Eksport	308	252	201	170	165	161	158	156
Tarbimine kokku	1094	975	955	920	880	858	844	830
EL-15	984	867	850	815	780	760	750	738
EL-10	111	108	106	104	101	98	94	92
Varude muutus	-175	-10	-10	0	0	0	0	0
Interventsioonivarud								
Aasta alguseks	195	20	10	0	0	0	0	0
Aasta lõpuks	20	10	0	0	0	0	0	0
Varude muutus	-175	-10	-10	0	0	0	0	0

Euroopa Liidus käivitunud põllumajandusreform toob piimasektorile kaasa rasked üleminekuaastad, mil piimaturu toetusabinõud vähenevad ning langeb piima kokkuostuhind. Piima tootmiskvootide säilitamisega kuni 2008. aastani loodetakse turgu mõnevõrra veel reguleerida. 2004. aasta 1. juulist alandati või (-7%) ja lõssipulbri (-5%) interventsioonihinda, mille järgmine alandamise tähtaeg on 1. juulil 2005.a. 2008. aastaks langeb või interventsiooni kokkuostukogus 30 tuhandele tonnile aastas. Nende meetmetega langeb küll lõssipulbri ja või hind, kuid suureneb samas rahvusvaheline konkurentsivõime ning vähenevad või ja lõssipulbri varud, eeldusel, et hinnaareng maailmaturul püsib stabiilne ja US-dollar võrreldes EURO-ga stabiliseeruks.

Euroopa Liidu majandus on kokkuvõetult väga tugevalt sõltuv maailmamajandusest ning seega on piimasektori liberaliseerimisprotsess oluline. Piimatootjatele langev suur surve kvootide tõstmise (2006. aastal) ja samaaegse toetuste languse juures viib piimahinna järsule langusele. Langeva hinna juures väheneb paratamatult ka tootmismahud ja seda seni, kuni liigne piim on turult kadunud. Teadlaste hinnangul jääb piima tootmismahu langus pidama 100%-lise isevarustustaseme juures või isegi veidi madalamal. Seega muutuvad piima tootmiskvoodid turu liberaliseerimisele takistuseks, hoides lühiajaliselt hinnad kõrgemal kui need tegelikult oleksid ja nõrgendades struktuurimuutuste juures aktiivseid piimatootjaid.

Hinnatrendid 2004. aasta lõpus ja 2005. aasta alguses ning ülal toodud prognoosid maailmaturu arengule näitavad piima maailmaturu olukorra muutumist ebastabiilsemaks ja ka ebasoodsamaks.

Kokkuvõte

2004. aastal oli **piima tootmine** Eestis 4,6% suurem kui aasta tagasi ning piimatööstuste poolt varutava toorpiima **kokkuostukogused** suurenesid 10,5%, moodustades 83,8% piima kogutoodangust. Perioodiks 1.04.2004 – 31.03.2005 EL poolt määratud piima tootmiskvootidest täideti üheksa kuuga 64,8%, sh 73,6% tarnekvoodist ja 10,2% otseturustuskvoodist. Lehmade arv oli aasta lõpus 1900 looma võrra väiksem kui aasta tagasi, kuid piima väljalüps lehma kohta suurenes aastaga 308 kg võrra (6% 2003.a suhtes).

Euroopa Liiduga liitumisel oli tugev mõju piimatoodete **väliskaubandusele** nii sellele eelneval kui ka järgneval perioodil. Väliskaubavahetuses taastus peale EL-ga liitumist positiivne trend – eksport suurenes impordist kiiremini, vahetult liitumisele eelnenud negatiivse tendentsi asemel. See viis ka positiivse kaubavahetussaldo uuesti suurenemisele. Ekspordis suurenes väljavedu endistesse Euroopa Liidu riikidesse ja vähenes uutesse liikmesriikidesse, impordis suurenes sissevedu EL uutest ja ka endistest liikmesriikidest. Kaubavahetusbilanss uute liikmesriikidega oli aga Eestile negatiivne. Kaubavahetus kolmandate riikidega on vähenenud. Import kolmandatest riikidest moodustas 2% piimatoodete impordikäibest ja eksport nendesse riikidesse 9% ekspordikäibest. Piimatoodete ekspordi- ja impordihinnad on võrreldes aastatagusega enamikel toodetel tõusnud, jäätisel langenud. Väliskaubavahetuse käibe kasv on saavutatud nii hindade tõusu kui ka kaubakoguste suurenemise tagajärjel.

Piima **kokkuostuhind** Eestis püsis terve 2004. aasta jooksul kõrgel tasemel (3.80...3.85 kr/kg), piimatoodete **jae-** ja **hulgihinnad** nii sise- kui välisturul tõusid. Piimatoodete maailmaturu olukord oli Euroopa Liidu piimatoodetele soodne väiksema pakkumise tõttu Okeaanias ja USA-s. Hinnad maailmaturul püsisid aasta jooksul suhteliselt stabiilsed, kuid aasta lõpus ja 2005. aasta alguses on maailmaturg muutunud ebastabiilsemaks ning hinnad on hakanud langema. Senini on raskendatud eksport Venemaale, mille lahenemist ootavad EL liikmesriigid WTO läbirääkimistel. Eestis on Venemaale ekspordiloo saanud 10 piimatööstust, mis võimaldavad piimatoodete ekspordi sinna suurendada.

Piimasektori tootmismahud Euroopa Liidus

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Lehmade arv, mln tk	25.7	25.2	24.7	24.1	23.5
<i>sh EL - 15</i>	21.1	20.9	20.3	20.2	19.8	19.2	18.8
Piimatoodang, mln t	144.0	144.3	142.9	143.3	143.4	144.0	142.9
<i>sh EL - 15</i>	121.2	122.2	121.2	121.4	124.4	122.0	120.8
Võitoodang, tuh t	1989	2007	1970	2101	2159	2170	2145
<i>sh EL - 15</i>	1687	1735	1704	1824	1890	1900	1870
Juustutoodang, tuh t	6942	6945	7153	8018	8061	8150	8310
<i>sh EL - 15</i>	6126	6171	6372	7194	7220	7293	7380
Piimapulbri toodang, tuh t	1007	972	946	919	867	860	845
<i>sh EL - 15</i>	927	895	873	834	798	792	790
Lõssipulbri toodang, tuh t	1371	1397	1326	1169	1391	1367	1120
<i>sh EL - 15</i>	1148	1191	1116	948	1163	1127	880
Lõssipulbri sekkumisostu varud aasta lõpuks EL-15, tuh t	204	187	0	0	140	194	77
Elanike arv, 1.01., mln in	449.7	450.6	451.8	453.3	453.0	454.6	456.8
<i>sh EL - 15</i>	374.3	375.3	376.5	378.0	378.4	380.4	382.7

Allikas: ZMP

Riikide osakaal EL 25 riigi piimasektori kogunäitajast 2004.aastal (%-des)

	Rah- vastik	Lehmad	Piima- toodang	Või- toodang	Juustu- toodang	Piima- pulbri- toodang	Lõssi- pulbri- toodang
Belgia	2.3	2.4	2.5	2.0	0.8	9.5	6.7
Taani	1.2	2.4	3.2	2.5	4.4	10.5	1.6
Saksamaa	18.1	18.3	19.7	22.3	24.2	19.5	20.5
Kreeka	2.4	0.7	0.5	0.1	0.3	0.0	0.0
Hispaania	9.3	4.6	4.3	2.5	3.3	0.8	0.5
Prantsusmaa	13.1	16.2	17.0	20.5	21.8	23.7	20.5
Iirimaa	0.9	4.9	3.8	7.4	1.4	4.0	5.9
Itaalia	12.7	8.1	7.6	6.3	12.9	0.0	0.0
Luksemburg	0.1	0.2	0.2	0.2	0.0	0.0	0.0
Holland	3.6	6.2	7.7	4.9	8.8	13.0	4.9
Austria	1.8	2.3	2.2	1.6	1.8	0.1	0.5
Portugal	2.3	1.4	1.5	1.4	0.7	1.1	1.0
Soome	1.1	1.4	1.7	3.0	1.3	0.0	1.8
Rootsi	2.0	1.7	2.3	2.5	1.6	0.0	3.1
Suurbritannia	13.0	9.1	10.2	8.5	4.8	9.5	7.1
EL-15	83.8	80.2	84.5	85.5	88.0	93.5	78.6
Eesti	0.3	0.5	0.4	0.5	0.2	0.8	1.3
Läti	0.5	0.8	0.6	0.3	0.2	0.2	0.1
Leedu	0.8	1.9	1.3	0.9	0.8	0.1	1.2
Malta	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Poola	8.4	11.8	8.3	8.3	6.5	2.4	13.4
Slovakkia	1.2	0.9	0.9	0.6	0.7	0.5	0.7
Sloveenia	0.4	0.6	0.6	0.3	0.3	0.2	0.0
Tšehhi	2.2	1.8	1.9	3.2	1.8	2.4	2.7
Ungari	2.2	1.3	1.4	0.5	1.4	0.1	1.2
Küpros	0.2	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0	0.0
EL-25	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid, FAO

**Lehmade produktiivsus, piima rasvasus, kokkuostu osakaal ja
tarnekvoodi täitmine Euroopa Liidus 2002 - 2004. aastail**

	Väljalüps, kg/1 lehm		Rasvasus, %		Kokkuost toodangust, %		Tarnekvoodi täitmine EL-15, %	
	2002	2003	2002	2003	2003	2004	2003	2004
Belgia	5 740	5950	4.07	4.08	86.6	87.8	100.9	99.8
Taani	7 504	7889	4.29	4.32	95.8	97.4	100.5	100.9
Saksamaa	6 272	6537	4.20	4.23	96.5	96.1	99.7	101.3
Kreeka	4 499	4597	3.60	3.64	85.0	87.0	96.5	99.8
Hispaania	5 566	5640	3.75	3.75	93.5	92.4	99.5	99.2
Prantsusmaa	5 937	5948	4.08	4.08	93.6	94.2	100.1	98.8
Iirimaa	4 649	4823	3.80	3.81	97.8	97.9	99.8	100.1
Itaalia	5 334	5680	3.67	3.75	96.2	97.2	106.0	103.0
Luksemburg	6 286	6380	4.19	4.20	96.3	97.0	101.6	100.5
Holland	7 187	7494	4.44	4.42	97.3	95.3	100.2	100.2
Austria	5 432	5593	4.17	4.20	80.3	91.6	103.8	103.3
Portugal	6 205	6252	3.84	3.85	90.0	88.1	100.5	96.0
Soome	7 331	7469	4.22	4.24	96.8	86.0	101.4	100.1
Rootsi	7 852	8073	4.17	4.25	98.6	95.4	97.0	96.0
Suurbritannia	6 727	6766	3.99	3.99	97.0	96.6	99.2	99.9
EL-15	6 202	6250	4.07	4.08	95.1	94.9	100.6	100.9
Eesti	5 138	5176	4.15	4.15	79.4	83.8		
Läti	3 958	4261	4.07	4.10	57.4	59.5		
Leedu	4 003	4015	4.12	4.15	57.1	61.6		
Malta	2.71	2.85	95.2	95.2		
Poola	4 019	4088	61.9	66.0		
Slovakkia	5 045	5180	3.70	3.75	84.8	78.9		
Sloveenia	3 043	...	4.14	4.14	66.1	62.0		
Tšehhi	5 861	...	3.98	3.97	95.5	94.1		
Ungari	6 522	...	3.76	3.75	86.0	83.0		
Küpros	3.36	3.55	92.7	96.6		
EL-25		

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid, FAO

**Lehmade arv 1000 elaniku kohta ja piimatoodang ühe elaniku kohta
Euroopa Liidus 2002 - 2004. aastail**

	Lehmade arv mai/juuni loendus tk/1000 elanikku			Piimatoodang, kg/1 elanik		
	2002	2003	2004	2002	2003	2004
Belgia	58	56	55	335	338	339
Taani	114	111	105	867	880	843
Saksamaa	54	53	52	338	343	342
Kreeka*	16	15	15	72	73	70
Hispaania	29	27	26	158	152	146
Prantsusmaa	68	66	63	424	414	407
Iirimaa	298	295	287	1356	1376	1352
Itaalia	39	33	33	199	196	187
Luksemburg	95	90	88	608	603	588
Holland	95	95	93	670	679	676
Austria	75	71	67	410	410	396
Portugal*	33	33	32	204	192	200
Soome	67	64	62	468	461	473
Rootsi	47	45	45	367	369	273
Suurbritannia	38	37	36	252	254	245
EL-15	53	51	49	323	322	316
Eesti	84	84	85	449	451	474
Läti	87	88	80	346	325	362
Leedu	127	128	130	522	519	537
Malta*	21	20	20	108	106	105
Poola	75	75	73	308	311	311
Slovakkia	45	41	38	223	221	229
Sloveenia	63	66	66	326	378	408
Tšehhi	47	45	42	276	268	267
Ungari	34	33	31	221	195	192
Küpros*	31	33	36	178	229	199
EL-25	55	53	51	319	317	316

* Eelmise aasta detsembriloendus

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid

Piimatoodete tarbimine Euroopa Liidus 2003 - 2004. aastail (kg/1 elanik aastas)

	Joogipiim		Või		Juust ja kohupiim	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Belgia/Luksemburg	63	62	4.2	3.9
Taani	98	95	1.7
Saksamaa	64	63	6.6	6.5	21.7	22.0
Kreeka	40	39	0.7	...	28.7	...
Hispaania	89	90	0.5	...	9.5	...
Prantsusmaa	66	66	7.8	...	25.3	...
Iirimaa	138	134	2.9	...	11.2	...
Itaalia	53	51	2.8
Holland	49	52	3.2	...	17.8	...
Austria	67	74	5.0
Portugal	94	95	1.8
Soome	140	139	6.0	...	17.8	...
Rootsi	113	114	4.4	...	17.9	...
Suurbritannia	113	109	3.7	...	11.1	...
EL-15	76	75	4.5	4.4	18.8	19.1
Eesti	72	70	2.3	2.3	10.0	10.4
Läti	43	52
Leedu	23	21
Malta	81	83
Poola	48	52	4.2	...	10.3	...
Slovakkia	61	56	3.0	...	8.9	...
Sloveenia	146	160	1.4
Tšehhi	48	50	4.5	...	14.7	...
Ungari	58	58	0.6
Küpros	112	108	11.0	...
EL-25	72	72	4.4	4.3	...	18.0

Allikas: ZMP, EUROSTAT, riikide statistikaametid, FAO